

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra společenských věd

Psychické a sexuální násilí v partnerských vztazích

Bakalářská práce

Psychological and sexual violence within partner relationships

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Jitka Veselá, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Eva KOPECKÁ

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 13.3.2024

Eva Kopecká

Poděkování

Tímto bych chtěla vyjádřit vděk paní PhDr. Jitce Veselé, Ph.D., že se ujala vedení této práce, za její trpělivost a rady. Díky patří i mým blízkým, kteří mi byli v těžkých chvílích v průběhu psaní závěrečné práce oporou.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá fenoménem násilí mezi intimními partnery. Pozornost je pak konkrétně věnována především psychologickým a sexualizovaným formám partnerského násilí. Kromě zmíněného je dále nastíněna problematika rozdílného pojetí definic domácího a partnerského násilí a jsou popsány taky některé jeho podoby, jako je například intimní terorismus. Práce pokračuje možnými psychologickými příčinami a fenomenologií jevu. Pozornost je také věnována viktimologii, především dopadům partnerského násilí na psychologii oběti. Empirická část se zaměřuje na rozbor případu domácího násilí v jeho nejextrémnější podobě. Výsledky práce – diferenciací znaků příznačných pro narušený vztah a odhalení pravidelností a zkušeností s vybraným fenoménem – jsou shrnuty v závěru.

Klíčová slova

Domácí násilí, partnerské násilí, formy, znaky, psychické týrání, sexualizované násilí, násilná osoba, oběť, viktimizace

Annotation

The bachelor thesis deals with the phenomenon of violence between intimate partners. Attention is given to psychological and sexual forms of partner violence, to the differences in definitions of domestic and partner violence, on some of its forms and then continues with possible psychological causes and phenomenology of partner violence. Attention is also given to victimology, especially to the effects of partner violence on a victim. The practical part focuses on the analysis of the case of domestic violence in its most extreme form. The results of the thesis - differentiation of signs characteristic for a disturbed relationship and the discovery of regularities and experiences with the selected phenomenon - are summarized in the conclusion.

Keywords

Domestic violence, partner violence, forms, signs, psychological abuse, sexualized violence, abusive partner, victim, victimization

Obsah

ÚVOD	- 6 -
1. DOMÁCÍ NÁSILÍ	- 8 -
2. PARTNERSKÉ NÁSILÍ	- 9 -
2.1. ZNAKY	- 10 -
2.2. DYNAMIKA	- 13 -
2.3. DULUTHSKÝ MODEL MOCI A KONTROLY	- 16 -
2.4. TYPOLOGIE PARTNERSKÉHO NÁSILÍ	- 17 -
3. PSYCHICKÉ NÁSILÍ	- 22 -
3.1. VYMEZENÍ POJMU	- 22 -
3.2. MOŽNÉ PODOBY A TAKTIKY PSYCHICKÉHO NÁSILÍ	- 24 -
4. SEXUÁLNÍ NÁSILÍ	- 27 -
5. DOPADY PARTNERSKÉHO NÁSILÍ NA OBĚŤ	- 32 -
5.1. SYNDROM TÝRANÉHO PARTNERA	- 33 -
5.2. TRAUMA ZE ZNÁSILNĚNÍ	- 34 -
6. EMPIRICKÁ ČÁST	- 35 -
6.1. POPIS AKTÉRŮ, OSOBNOSTNÍ A RODINNÁ ANAMNÉZA	- 36 -
6.2. PŘÍPADOVÁ STUDIE	- 36 -
7. ZÁVĚR	- 58 -
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 61 -

ÚVOD

Partnerské násilí je závažným a komplexním sociálním problémem. Málokdy se jedná o ojedinělý násilný akt mezi partnery. Jsou v něm uplatňovány různé kombinace fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického násilí. Zvláště pak jeho podoby psychického týrání a sexualizovaného násilí představují formy zneužívání, které mohou být náročné na identifikaci a pochopení, ačkoliv mají vážné a dlouhodobé důsledky pro oběti.

Co autorka vidí jako důležité říct hned na začátek je, že ať se jedná o jakoukoliv formu násilí, za své jednání je vždy zodpovědný jen jeho původce. Nikdy není vinou oběti. Vzorec chování pachatele je uložen hluboko v jeho osobnosti a k takovému jednání měl predispozice již na začátku vztahu, i když je nemusel projevovat.

Bakalářská práce představuje psychologické pojetí tohoto fenoménu, kdy důraz dává především na závažnost právě psychické a sexualizované formy škodlivého jednání, které je v asymetrickém vztahu uplatňováno násilnou osobou.

V prvních kapitolách teoretické části se autorka zabývá rozdílným pojetím definic domácího a partnerského násilí. Tyto pojmy bude ve zbytku práce užívat zástupně. Od počátku 21. století se totiž s novým dynamickým přístupem změnilo pojetí domácího násilí a přistoupilo se spíše na užívání pojmu „intimate partner violence“, neboli násilí v partnerském vztahu. Nenahlíží se na něj už jen jako na jednostranné brutální týrání, kde převládá vzorec manžel = tyran a manželka = bezmocná oběť, ale změna terminologie bere v potaz i další různé podoby násilí mezi intimními partnery.

Pozornost bude dále věnována těmto dalším formám partnerského násilí, včetně mechanismům, kterými je ve vztahu uplatňováno a udržováno. Tyto mechanismy, nebo taktiky, jsou definovány v tzv. Duluthském modelu kontroly a moci.

Teoretický základ dále poskytuje přehled o znacích a dynamice a typologii. Poté navazují samostatné kapitoly, ve kterých se autorka soustředí na charakteristiky psychického a dále sexualizovaného násilí mezi partnery.

V posledních kapitolách teoretické části se autorka opírá o poznatky z viktimologie, tedy o nauce o psychologii oběti. Zde pojednává o viktimizaci a o dopadech psychického a sexualizovaného partnerského násilí na oběť, o kterých můžeme obecně mluvit jako o viktimizačních syndromech.

Druhá, empirická část práce přináší analyzování jednoho případu domácího násilí, a to jeho extrémní formy – partnerského terorismu. Jde o případ ženy, která stála v roli oběti po celých 20 let, a která své týrání ukončila dvěma smrtelnými výstřely, směřovanými na jejího tyrana, jejího manžela. Kvalitativní výzkum je založen na metodách případové studie a fenomenologického šetření. Metody umožňují prostřednictvím detailní analýzy výpovědi oběti jednak hlouběji porozumět jejím subjektivním zkušenostem s partnerským násilím a díky interpretaci klíčových témat a vzorců do širšího kontextu umožňují také porozumět zvláštnostem dalších podobných případů, což autorka definuje jako hlavní zaměření této části práce.

Hlavním cílem bakalářské práce je pak diferenciací některých znaků příznačných pro narušené partnerské vztahy, ve kterých je produkováno sexuální násilí a systematické psychické týrání. Přehled těchto deskriptorů by mohl sloužit jako vodítko pro rozlišení vzorců domácího násilí, a být tak relevantní pro praxi.

Cíle se autorka pokusí dosáhnout především pomocí literární rešerše, tedy prostudováním knih, výzkumů a odborných článků, a také kvalitativní analýzou dat z těchto zdrojů a z vlastního šetření.

Téma partnerského násilí se týká všech napříč celou společnostmi a kulturami. Nebere ohled na pohlaví, sociální skupinu, věk, ani víru nebo vyznání. Zasáhnout může takřka každého. To z něj dělá aktuální společenské téma poutající zájem odborníků i laické veřejnosti. I přes to se stále setkáváme s jeho zlehčováním a stereotypizací. Nejen z toho důvodu je nyní třeba dát pozornost problematice partnerského násilí a jeho obětem.

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí je souhrnný pojem, který je přímo nadřazený problematice, o které tato bakalářská práce pojednává. Z toho důvodu je důležité ho okrajově popsat, abychom byli schopni na tento fenomén nahlížet komplexně. V následujících odstavcích se autorka zaměří na definice domácího násilí z českého i zahraničního prostředí.

O domácím násilí můžeme obecně mluvit jako o závažném sociálně patologickém jevu. Takovým jednáním jsou narušovány morální, sociální i právní normy celé společnosti. U domácího násilí dochází k rozvrácení funkcí rodiny nežádoucím ovlivňováním nejen týrané osoby, ale i dalších tzv. nepřímých obětí, zejména dětí.¹

I přes vysokou společenskou škodlivost je tento jev často laiky i odborníky bagatelizován, rozsudky soudů bývají stále často obalovány mýty a stereotypy, a kromě šíření osvěty různými neziskovými organizacemi, je problematika domácího násilí v české společnosti stále tabuizována.

Na webových stránkách Českého statistického úřadu najdeme velice obsáhlou formulaci, která nastiňuje představu o rozsahu domácího násilí, a zní takto:

„Domácí násilí / násilí v rodině = opakované a dlouhodobé násilí, kterého se dopouští dospělá nebo mladistvá osoba na svých blízkých (obětí mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič). Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace, jehož intenzita se stupňuje. Domácí násilí je vědomá činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu. Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že vytváří vztah závislosti oběti na násilné osobě, je zaměřeno na získání moci násilné osoby nad obětí a probíhá v soukromí, tedy ve skrytu, mimo kontrolu veřejnosti. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou trvalost a různou intenzitu

¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie. 2., rozšířené vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 202. ISBN 978-80-7380-581-4.

násilných aktů postupně stává součástí běžného života. Více než 90 % obětí domácího násilí jsou ženy.“²

Rada Evropy definovala domácí násilí v dokumentu *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí* z 11. května 2011, který známe jako tzv. *Istanbulskou úmluvu*. Ta potírá rozdíly mezi definicemi domácího a partnerského násilí. Říká, že “domácím násilím se rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.“³

Z výše uvedených definic vyplývá, že u domácího násilí můžeme rozlišit dvě “nadskupiny” - násilí (mezi)generační a partnerské. Za (mezi)generační se považuje násilí mezi (pra)rodiči a dětmi, směřující buď od (pra)rodičů k dětem nebo naopak.

Ve zbytku bakalářské práce se bude dál autorka zabývat násilím partnerským. Svou podstatou se definice domácího a partnerského násilí shodují, a proto budou tyto pojmy v následujících kapitolách bakalářské práci používány zástupně.⁴

2. PARTNERSKÉ NÁSILÍ

Jedná se o specifický fenomén, který je nejen hodně diskutovaným tématem mezi odborníky, ale začíná se o něj ve velkém počtu zajímat i laická společnost, a to z velké části díky šíření osvěty prostřednictvím sociálních sítí různých neziskových organizací. Bohužel jde ale také o fenomén, který je i přes jeho vysokou společenskou škodlivost stále hojně zastoupen v celé naší společnosti.

² Czso.cz: Český statistický úřad. Ženy a muži v datech. 2017. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709986/30000417.pdf/1fa799cb-c008-4271-a09c-9035e22923cc?version=1.2>. s. 57. [citováno 12.2.2024].

³ Úmluva rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul, 2011. Online. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>. s. 5. [citováno 12.2.2024].

⁴ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 9-10. ISBN 978-80-86131-76-4.

Oběti či pachatelem partnerského násilí může být kdokoliv bez ohledu na věk, gender, sexualitu nebo postavení. Jeho nebezpečí spočívá v postupné destrukci integrity oběti, jejích hranic, hodnot, norem a ideálů.

Pro partnerské násilí je specifické, že je kombinací více forem násilného jednání – fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického a v neposlední řadě sociálního. Dál je specifické dalšími dvěma skutečnostmi. Pachatelem je blízký člověk oběti – manžel, manželka, nebo partner, partnerka, případně i ex-partneři a místem činu je domov – místo, které by mělo být nejbezpečnější. Osoba, která má být dobrá a milující, se najednou stává i zdrojem nebezpečí. Střídání těchto dvou „tváří“ vyvolává v druhém partnerovi zmatek, a často neví, jak a na co reagovat.

Následující kapitoly detailněji popíší specifické znaky partnerského násilí, také jeho dynamiku, stav a některé jeho podoby.

2.1. ZNAKY

⇒ OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST

„Z jednoho útoku jakéhokoliv charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Jedna facka domácí násilí nedělá. Může to však být jeho začátek.“⁵

Jak už bylo řečeno v úvodu, v problematice domácího násilí se nejedná o jednorázový akt násilí, ale o systematické týrání, které má svou příznačnou dynamiku. Mluví se o něm jako o „násilí na pokračování“.⁶ Násilné jednání nemá jasně daný začátek, ani konec, ale přichází i odchází v tzv. fázích domácího násilí a má cyklický vývoj. Jejich nástup nemusí být hned zcela jednoznačný.⁷

⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 38. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 108. ISBN 978-80-247-2014-2.

⁷ Rosacentrum.cz: informační portál pro ženy o domácím násilí. Online, Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>. [citováno 16.2.2024].

Jeden z prvních signálů bývá snaha o omezení a izolaci partnera od jeho sociálního kruhu či přímo zakazování styku s blízkými osobami.⁸ Postupem času se fáze střídají rychleji a mohou se zkracovat i prodlužovat. Oběť je často nucena strpět jednání, které je pro ni nepříjemné, protože už ví, co bude následovat. O jednotlivých fázích cyklu násilí bude autorka hovořit v další části textu.

⇒ ESKALACE

Čas a intenzita násilí jsou v této souvislosti navzájem přímo úměrné. Ze začátku jsou násilná jednání méně závažná. Útoky se nejdříve mohou projevovat jako slušně formulované žádosti, prostřednictvím kterých se však násilná osoba snaží svou oběť sociálně izolovat a postupně ničit její sebevědomí. Oběť si snadno tyto žádosti interpretuje jako projev lásky.⁹ Postupně se z žádostí stávají pokyny a rozkazy, jejichž neuposlechnutí je podmíněno výhružkou trestu, který také může být následně realizován. Ty mohou dále přecházet v slovní urážky, zapříchující snižování sebeúcty oběti, která začíná pociťovat stud, vinu a strach. Oběť je nejdříve schopna se proti útočnému jednání ohradit, s postupem času však tato její obrana nezůstává bez následků.

„Pokud není domácí násilí v raném stadiu rozpoznáno a ohrožená osoba nevyhledá pomoc, stupňuje se a pokračuje ve formě násilí fyzického, směřuje proti lidskému zdraví a životu.“¹⁰

V současnosti není znak eskalace kritériem pro definování domácího násilí, spíše je chápána jako jeho rizikový faktor. Ke zpochybňování eskalace jako definičního

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 232. ISBN 978-80-7380-213-4.

⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 109. ISBN 978-80-247-2014-2.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 109. ISBN 978-80-247-2014-2.

znaku vedly případy, ve kterých k násilí ve vztahu dochází, ale jeho frekvence ani intenzita nevzrůstají.¹¹

⇒ JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ

Násilný vztah je příznačný pro svou asymetričnost.¹² Mezi partnery neexistuje rovnoprávnost, jeden z partnerů totiž dlouhodobě disponuje mocí a kontrolou nad tím druhým. Rozeznáváme role ohrožené osoby (týraný partner, oběť) a násilné osoby (agresor, pachatel).

Kromě toho, že role v takovém vztahu mají být zcela zřejmě rozdělené, měly by být, podle literatury, také neměnné. Není ale výjimkou, že se ohrožená osoba proti jednání násilné osoby vymezí. Na celkovém rozpoložení rolí se ale nic nemění, takové vymezení ze strany ohrožené osoby „*může být výrazem zoufalého boje proti bezmoci, nebo naopak snahou získat moc či ukázat, že i ona disponuje kouskem své moci.*“¹³ Je třeba dodat, že pokud partneři útočí vzájemně a role se tak střídají, jde o jiný vztahový problém než o domácí násilí.

⇒ NEVEŘEJNOST

Dalším definičním znakem je neveřejnost, soukromí. Domácí násilí je páčáno za tzv. zavřenými dveřmi společné domácnosti a aktéři tedy bývají izolováni před potenciálními svědky. Mimo faktického pojetí zavřených dveří bytu či domu hovoříme taky o místech, které jsou stranou společenské kontroly.¹⁴ Je typické, že se ohrožená osoba za násilí stydí nebo má strach z reakce agresora, a tak svá zranění

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 248. ISBN 978-80-7380-213-4.

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 248. ISBN 978-80-7380-213-4.

¹³ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 40. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 41. ISBN 978-80-7367-690-2.

maskuje nebo je vysvětluje jinými příčinami. Násilníci před zraky veřejnosti nedávají své násilné jednání najevo.¹⁵

2.2. DYNAMIKA

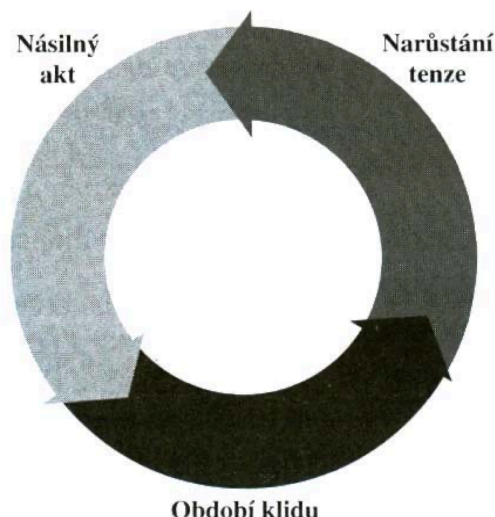
V minulých kapitolách autorka nastínila, že domácí násilí má svou příznačnou dynamiku, že nejde o ojedinělý akt a že se objevuje v pro něj typických fázích. Přestože se násilí v partnerském vztahu může jevit jako nahodilé, většina násilných vztahů kopíruje určitý typický vzorec chování a prožívání obou aktérů.¹⁶

Koncepce teorie cyklu domácího násilí byla poprvé popsána americkou psycholožkou Lenore Walker v roce 1979, která je průkopnice zkoumání fenoménu domácího násilí. Ze svého studia týraných žen mimo jiné zjistila, že k násilí nedochází permanentně. Právě cyklickým střídáním jednotlivých fází násilí, respektive neustálým střídáním partnerova milujícího chování s násilným, je udržována ochota oběti v násilném vztahu zůstat.¹⁷ V současnosti se nejčastěji setkáváme se vzorcem znázorněným na schématu níže.

¹⁵ Rosacentrum.cz: informační portál pro ženy o domácím násilí. Online, Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasilii/>. [citováno 16.2.2024].

¹⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 52. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹⁷ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 36-37. ISBN 978-80-86131-76-4.

Zdroj: VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 37. ISBN 978-80-86131-76-4

V některé literatuře jsou definovány fáze čtyři (Ševčík, 2011), kdy kromě fáze usmiřování rozeznáváme samostatnou fázi klidovou. Ta bývá často zahrnuta právě pod třetí fázi cyklu. Autorka vidí důležitost v popsání i této poslední čtvrté fáze, pro úplné popsání problematiky cyklického vzorce partnerského násilí.

1. fáze: Narůstání tenze

První fáze je z hlediska četnosti útoků poměrně klidná. Násilná osoba je kvůli své podrážděnosti pasivně agresivní, neustále kritizuje a je nerespektující.¹⁸ Oběť ze snahy předejít jakémukoliv agresivnímu jednání ustupuje, snaží se partnerovi vyhovět a situaci uklidnit. Vznik napětí si dává za vinu a roste pocit strachu z toho, co může přijít dál.

Ústupné, pasivní chování ohrožené osoby může zapříčinit tzv. bumerangový efekt – tedy že se jako odpověď na takové chování může vrátit v podobě silnějších projevů

¹⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 54. ISBN 978-80-7367-690-2.

násilí.¹⁹ Fázi napětí doprovází verbální osočování, výhrůžky násilím, křik a nadávky anebo „lehké“ fyzické násilí jako strkání nebo facky.

2. fáze: Násilný akt

V této fázi jde o akutní násilí vyšší intenzity. Agresor se snaží o získání moci a kontroly nad obětí a o její úplné ovládnutí. Kromě emocionálního a psychického týrání uplatňuje svou moc fyzickým i sexualizovaným násilím, a to v různých formách. Pod jeho násilným jednáním si můžeme představit cokoliv od ničení věcí, dehonestaci oběti, kopy a údery, až po znásilnění.

Tuto fázi bychom z pohledu ohrožené osoby mohli nazvat také jako fázi ohrožení. Pro oběť jsou typickými pocity bezmoc a zoufalství, intenzivní strach a úzkost. Prožívá šok z napadení svým partnerem na místě, které pro ni mělo být nejbezpečnější. Její myšlenky jsou neuspořádané a zmatené, kvůli narušení vnitřních jistot a hodnot nemá potřebná vodítka k tomu, aby si dokázala své myšlenky a pocity zase zorganizovat. V této fázi se oběti snaží buď z násilného vztahu utéct, nebo v něm naopak vydržet, dokud útok neskončí a situace nebude zase „jako předtím“.²⁰

Typické pro fázi násilí je její postupné zhoršování. To může být zapříčiněno zjištěním, že agresorovo chování má minimální či žádné důsledky – například když přivolaná policie špatně odhadne situaci a nabídne nedostatečné nebo žádné řešení, nebo i když je za takové jednání trestně stíhaný a vyvázne pouze s podmíněným trestem odnětí svobody. Tak se pro něj tento vzorec chování stává přijatelným.²¹

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 19. ISBN 978-80-7380-806-8.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 19. ISBN 978-80-7380-806-8.

²¹ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 54. ISBN 978-80-7367-690-2.

3. fáze: Klid

Agresor upouští od násilí a oběti nabízí usmíření. Jeho slova jsou plná výmluv, omluv a slibů. Projevuje lásku, lítost i smutek a ohrožené osobě věnuje pozornost třeba i prostřednictvím drobných darů. Ze svého charakteru může později začít své chování bagatelizovat a svádět vinu na oběť. Pokud se agresorovy omluvy neosvědčí, může oběti začít vyhrožovat rozchodem (rozvodem) nebo i sebevraždou.

Týraný partner je v této fázi stále v procesu traumatizace, v myšlenkách má stálý zmatek a z dlouhodobého násilí je značně vyčerpaný. S vidinou násilníkovy procitnutí a naděje ve zlepšení situace podléhá manipulaci, a tak se opět podřizuje a ve vztahu setrvává.

4. fáze: Líbánky

Čtvrtá a poslední fáze bývá označována jako líbánky. Nedějí se žádné výrazné incidenty násilí, a protože se může násilná osoba zdát jako proměněná, oběť věří, že násilí mezi nimi bylo nadobro zažehnáno. Věří, že v jejich vztahu dokážou pochopit, odpustit a přejít všechny těžkosti.²²

Typické je, že se za různě dlouhou dobu začnou opět hromadit domnělé problémy a s tím i tlak působící na oba aktéry. Fáze líbánek tím tak přechází ve fázi napětí a cyklus začíná nanovo.

2.3. DULUTHSKÝ MODEL MOCI A KONTROLY

Kolo moci a kontroly představuje hlavní nástroje, které násilný partner užívá k manipulaci své oběti, což můžeme definovat jako jeho hlavní cíl. Duluthský model tak identifikuje nejčastější taktiky kontrolujícího jednání a projevy moci.

²² MACKENZIE, Jackson. *Psychopat ve vaší posteli: manipulace a psychický teror ve vztahu*. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2020. s. 45. ISBN 978-80-262-1578-3.

Zdroj: <https://www.nzip.cz/clanek/101-domaci-nasili-zakladni-informace> [6.3.2024]

Po jeho obvodu je zvýrazněno fyzické a sexuální násilí. Jak se dozvíme dál v kapitole o psychickém týrání, je časté, že násilnému partnerovi tyto formy stačí použít pouze jednou k tomu, aby si oběť zapamatovala, jak svého cíle dosáhl.

Dalším chováním, které je vyznačeno ve výsečích modelu, pak oběti připomíná, k čemu došlo, a ona pak ze strachu nebo pod nátlakem tyranovi vyhoví. Tyto typy chování jsou příznačnými pro psychické násilí, proto jim bude věnována pozornost v kapitole, která se zabývá možnými podobami psychického násilí.

V centru modelu jsou definovány cíle násilné osoby, kterými jsou získání mocenské převahy a kontroly nad druhým partnerem.²³

2.4. TYPOLOGIE PARTNERSKÉHO NÁSILÍ

Následující odstavce se budou věnovat šesti nejčastějším formám partnerského násilí.

²³ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 119. ISBN 978-80-86131-76-4.

⇒ INTIMNÍ TERORISMUS

Intimní terorismus, někdy označován taky jako partnerský terorismus, je extrémní forma násilí mezi partnery, která je kombinací závažného psychického a fyzického týrání²⁴ a eventuelně sexuálního násilí, kde je typicky muž v roli pachatele a žena v roli ohrožené osoby. Tohle jednání vede nepodmínečně k vytvoření asymetrického vztahu.

Intenzita a četnost útoků a s nimi spojené následky se staly důvody ke kriminalizaci tohoto jednání, ke které v České republice došlo v roce 2004. Tento typ partnerského násilí pro své charakteristiky naplňuje vždy znaky skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, který je zakotven v trestním zákoníku v §199.²⁵

Jeho podoba, tedy opravdu těžké a rychle eskalující násilí, stála za vznikem stereotypu týrané ženy. To bylo způsobeno výzkumem ženských obětí v prvních azylových domech, jejichž příběhy formovaly první vědecké závěry o domácím teroru. Změna těchto představ a závěrů přišla se zavedením legislativy o ochraně obětí domácího násilí, kde jsou hlavními cíli včasná intervence, prevence a podpora oběti a institut vykázání. Změna legislativy dávala prostor obětem toto závažné jednání řešit včas a s oficiálními institucemi, což vedlo k nutnosti diferenciovat domácí násilí i typy obětí.²⁶

²⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 46. ISBN 978-80-7367-690-2.

²⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí*. Online. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20Č%C3%ADrtková%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>. [citováno 2.3.2024].

²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí*. Online. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20Č%C3%ADrtková%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>. [citováno 2.3.2024].

⇒ NÁTĽAKOVÉ KONTROLUJÍCÍ NÁSILÍ

Pro tuto podobu psychického týrání je typická kombinace dlouhotrvajícího nátlak a extrémní kontroly vůči ohrožené osobě.

Místo cyklického střídání fází lze ve vztahu průběžně pozorovat projevy zastrašování, emocionálního zneužívání, izolování, upírání potřeb, devalvování, očerňování a obviňování, prosazování vlastních privilegií, ekonomického zneužívání, nátlaku a vyhrožování. Těmito technikami agresor efektivně dosáhne svého cíle i bez užití fyzického násilí.

Oběť v takových případech pociťuje hlavně strach a obavy z tyrana, trpí ztrátou svobody, sebedůvěry, sebeurčení a pocitu vlastní hodnoty. Mohou se objevit i závažnější důsledky jako deprese nebo post-traumatický stresový syndrom.

⇒ SITUAČNÍ NÁSILÍ

Tento typ párového násilí je význačný tím, že není spojen s klasickým cílem násilné osoby získat kontrolu nad druhým partnerem, ale se zajištěním krátkodobé kontroly spojené s řešením aktuálního vztahového problému. Jde o „běžné“ násilí, které vyplývá z kontextu situace nebo stresu ve vztahu.²⁷

Násilím může operovat jeden, nebo oba aktéři.²⁸ Má podobu spíše méně četných incidentů doprovázených o dlouhé klidové fáze, ve kterých není eskalace násilí typická. Vybočuje tak z představ a definic domácího násilí. Udává se, že z 80 % všech případů partnerského násilí, jde právě o typ tohoto párového násilí, v angličtině označovaného jako „common couple violence“.²⁹

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 50. ISBN 978-80-7380-806-8.

²⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 46. ISBN 978-80-7367-690-2.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 50. ISBN 978-80-7380-806-8.

⇒ NÁSILNÝ ODPOR

Násilný odpor popisuje chování ohrožené osoby vůči násilníkovi. Jde tedy o násilí vyvolané v reakci na jiné násilí. Může vznikat jako zoufalý pokus o zabránění dalšího násilí nebo i jako domněnka, že jde o jediný způsob úniku od agresora. Jeho vyústěním může být i zabití osoby, která se násilí dopouštěla.³⁰

⇒ DYSFORICKÉ NÁSILÍ

K rozpoznání tohoto typu násilí je klíčová osobnost tyрана. Ten se uchyluje k násilí kvůli vlastnímu strachu z opuštění a jeho hlavním motivem je připoutání partnera k sobě. Proto se o takovém násilníkovi mluví jako o tzv. dependentní (závislé) osobnosti.

Osamostatnění dysforického typu domácího násilí má za cíl včasné rozpoznání partnera, u kterého je zvýšená pravděpodobnost likvidační agrese vůči odcházející partnerce. V pachateli se jeho strach a obavy projevují jako silný emoční náboj, který lehce přejde do projevů prudkých fyzické projevů. Stojí na pomezí mezi intimním terorismem a mentálním týráním, záleží na úrovni pachatelovi frustrace.³¹

⇒ SEPARAČNÍ NÁSILÍ

Poslední typ násilného jednání je spojen s ukončováním soužití. Dochází k němu tedy v době rozchodu, rozvodu, nebo jiného kolapsu vztahu. Rozlišuje se, jestli k němu dochází jako pokračování domácího násilí, anebo jestli jde o tzv. separační vyvolané násilí. Oba tyto typy mají svou příznačnou dynamiku a jinou úroveň nebezpečnosti.

³⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 47. ISBN 978-80-7367-690-2.

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí*. Online. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20C%C3%ADrtková%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>. [citováno 2.3.2024].

Buď má podobu konfrontace dvou konfliktních stran, která po rozvodu obvykle končí, nebo může v jeho obecné podobě v době separace dojít k eskalaci násilí, vedoucí opět až k likvidační agresi.³²

³² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezně psychologické poznatky k domácímu násilí*. Online. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20Č%C3%ADrtková%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>. [citováno 2.3.2024].

3. PSYCHICKÉ NÁSILÍ

3.1. VYMEZENÍ POJMU

Psychické nebo psychologické násilí může mít mnoho podob. Velká škála možných projevů představuje problém pro jednotné definování tohoto fenoménu.³³ Mluví se o něm také jako o emocionálním zneužívání, o mentálním týrání nebo jako o neviditelném násilí. Jde o formu násilného jednání, které oběti způsobuje emocionální újmu, psychické rány, strach, duševní destabilizaci či trauma.³⁴

Psychické týrání nastává při každém násilném incidentu, obzvláště při takovém, které je zapříčiněné blízkou osobou – tedy ve 100 % případů domácího násilí.³⁵ Tím se tedy jedná o nejrozšířenější druh násilí, zároveň je také nejpřehlíženější. Veřejnosti se některé útoky psychického rázu mohou jevit pouze jako škádlení partnera, a to se může zdát být normální.³⁶ Pro oběť jsou však takové útoky velice zraňující.

Podle výzkumu Ligy otevřených mužů, je to forma násilí, která zřídka kdy ze vztahu vymizí úplně, často se ale díky terapii sníží frekvence a intenzita mentálního týrání.

³³ BURIÁNEK, Jiří; PIKÁLKOVÁ, Simona a PODANÁ, Zuzana. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. s. 45. ISBN 978-80-7308-545-2.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. s. 21. ISBN 978-80-247-2207-8.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. s. 21. ISBN 978-80-247-2207-8.

³⁶ Zastavnasili.cz: blog o násilí Ligy otevřených mužů. Online. Dostupné z: <https://zastavnasili.cz/druhy-nasili/>. [citováno 20.2.2024].

Jen vzácně se vyskytne případ partnerského násilí, ve kterém je zastoupeno „pouze“ psychické násilí. V takových případech chybí prvek fyzické agrese vůči oběti.³⁷ Pachatelé se pak uchylují k verbálním i neverbálním útokům.³⁸

Pod neverbálními útoky si můžeme představit záměrné ničení věcí, odpírání základních práv a existenčních potřeb, extrémní kontrolu nebo stalking a sexuální nátlak, jestliže má za cíl oběť ponížit a zahanbit a odmítnutí v ní vyvolává strach z možných následků.³⁹ Slovní napadání, příkazování a nucení, urážky, vydírání, vyhrožování, zstrašování, manipulace, zpochybňování psychického stavu oběti – to jen zčásti nastiňuje podobu verbálních útoků.⁴⁰

Takové škodlivé jednání způsobuje také pestrou škálu újmy. Neustálé urážky mohou zapříčinit snížené sebevědomí nebo pocit méněcennosti. Systematické týrání může vést k naprosté závislosti na násilném partnerovi, ke ztrátě rozhodovacích schopností, v krajních případech až ke suicidálním myšlenkám a sklonům.⁴¹

Některé zdroje mluví o takové újmě jako o tzv. neviditelných ranách. Ty mohou mít stejný nebo i horší dopad na celkové zdraví člověka než rány, po kterých zůstávají evidentní stopy na těle. Uzdravení ran, které do základu postihly sebeúctu, sebepojetí a sebedůvěru oběti, trvá někdy i spoustu let, někdy se nemusí uzdravit vůbec a vždy je k tomu zapotřebí soustavná terapeutická péče.

³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. s. 21. ISBN 978-80-247-2207-8.

³⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 49. ISBN 978-80-7367-690-2.

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 244. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. s. 21-22. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. s. 21. ISBN 978-80-247-2207-8.

3.2. MOŽNÉ PODOBY A TAKTIKY PSYCHICKÉHO NÁSILÍ

Pro psychické násilí je obvyklé, že se objevuje ve více podobách najednou, pro představu však autorka nastíní jeho nejtypičtější formy. Jde o taktiky, jež jsou znázorněny v Duluthském modelu kontroly a moci. Těmto taktikám bychom mohli přiřadit nadřazený pojem, a to „demonstrování síly“.

⇒ ZASTRAŠOVÁNÍ

Typické taktiky, kterými agresor strach vyvolává, jsou výhrůžná gesta a pohyby, ničení majetku a rozbíjení věcí, týrání mazlíčků anebo vyhrožování zbraní.

Zastrašování může být stejně účinné jako fyzické násilí.⁴² Použitím těchto taktik připomíná tyran moc, které v minulosti dosáhl. Jeho pozdější chování tedy už oběti tento čin připomíná, a tak se ze strachu uchýlí k poslušnosti a submisivitě.⁴³

„Strach se nevytratí tak rychle jako vyblednou monokly a přebolí pohmožděná žebra.“⁴⁴

⇒ VÝHRUŽKY, NÁTĹAK A VYDÍRÁNÍ

Tyto manipulativní techniky způsobují v oběti šok a ochromení. Cítí se bezmocná a bez východiska, protože věří, že tyran své „sliby“ splní, a pokud odejde, ublíží jí nebo jejím blízkým.

Obvykle jde o výhrůžky opuštěním, ublížením, sebevraždou, nebo takové, které zahrnují společné děti.

⁴² CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. s. 21. ISBN 978-80-00-01550-7.

⁴³ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 121. ISBN 978-80-86131-76-4.

⁴⁴ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 124. ISBN 978-80-86131-76-4.

Vyhrožováním a vydíráním si násilná osoba zajišťuje, že oběť donutí k věcem, na které by za jiných okolností nepřistoupila.⁴⁵

⇒ ZLEHČOVÁNÍ, POPÍRÁNÍ A OBVIŇOVÁNÍ

K manipulativním taktikám nepochybně patří i popírání nebo zlehčování násilí a přenášení viny na týraného partnera.⁴⁶ Agresor se jimi často své chování snaží ospravedlnit a posílit. V oběti mohou vyvolat pochybnosti o závažnosti partnerova jednání nebo o své vině.⁴⁷

⇒ IZOLACE

Cílem izolace je omezit oběť natolik, aby svou pozornost soustředila výhradně potřebám a požadavkům agresora, a aby došlo k eliminaci všech situací, které jsou potenciálně nežádoucí, jako setkávat se s lidmi, kterým by se oběť mohla svěřit, a kteří by ji přesvědčily, aby jednala proti jeho vůli.⁴⁸

Násilná osoba má výhradní kontrolu nad tím, kdy, jak a s kým oběť komunikuje nebo tráví čas. Kontrola se může projevovat čtením zpráv a procházením hovorů, omezováním styků a komunikace s blízkými osobami, omezováním denním aktivit a třeba i zákazem vycházení z domu.

⁴⁵ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 124. ISBN 978-80-86131-76-4.

⁴⁶ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 122. ISBN 978-80-86131-76-4.

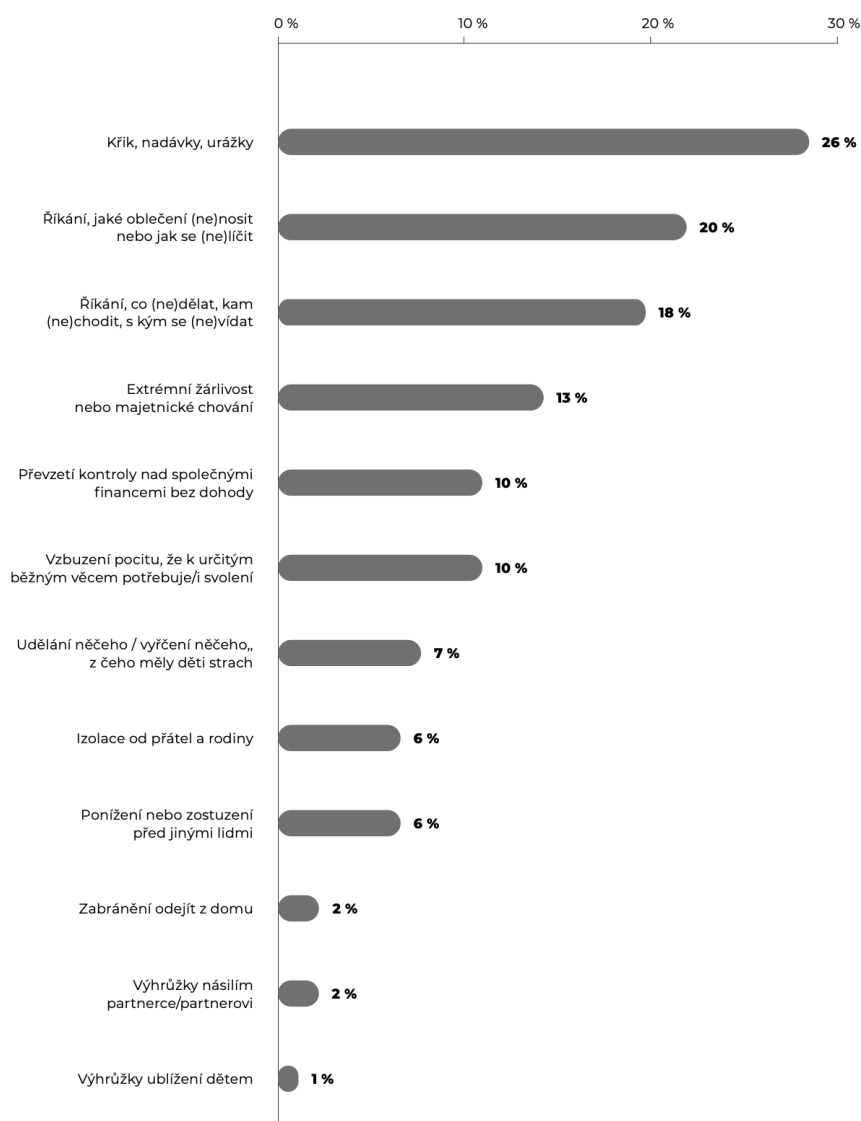
⁴⁷ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. s. 27. ISBN 978-80-00-01550-7.

⁴⁸ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. s. 19-20. ISBN 978-80-00-01550-7.

⇒ CITOVÉ TÝRÁNÍ

Citové týrání je nejčastější a nejvíce zraňující podobou psychického týrání. Patří k němu nadávky a křik, různé formy ponižování a kritizování, zpochybňování duševního stavu oběti nebo majetnické chování vůči oběti.⁴⁹

V grafu níže jsou znázorněny výsledky výzkumu Ligy otevřených mužů, který zkoumal, jaké nejčastější podoby psychického týrání uplatňují pachatelé partnerského násilí.

Zdroj: https://ilom.cz/wp-content/uploads/2023/05/01_ZVZ-ESF-priruccka_A4_WEB.pdf. s. 10.

⁴⁹ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. s. 23-24. ISBN 978-80-00-01550-7.

4. SEXUÁLNÍ NÁSILÍ

4.1. VYMEZENÍ POJMU

Sexualizované násilí tvoří společně s psychickým týráním nejdestruktivnější formy domácího násilí.⁵⁰ Násilný zásah do intimity, kterého se dopouští partner v předpokládaném bezpečí domova, je vždy velmi zraňující. Zasahuje hluboko do tělesné i duševní integrity oběti a tím může zcela narušit její hodnoty, představy, vzorce chování a prožívání.⁵¹

O sexualizovaném násilí mezi partnery nelze mluvit jako o sexu. Vynucený pohlavní styk mezi partnery je aktem agrese a často nevede k uspokojení sexuálního pudu, ale k ponížení, pokoření a podrobení oběti.⁵² Násilný partner si těmito útoky vybudovává kontrolu nad svou obětí, která je k podrobení se dále motivována strachem. Oběť se pro násilnou osobu stává sexuálním objektem.⁵³

V násilném vztahu se sexualizované útoky vyskytují opakovaně a může je doprovázet jejich eskalace. Útoky mohou mít nejdříve mírnější formu například v podobě vydírání, které může přejít přes nucení k sexuálním praktikám, až po trestný čin znásilnění. Sexuální násilí se téměř zpravidla vyskytuje zároveň s dalšími formami násilí, často s verbálními a fyzickými útoky.

Sexuální násilí je také dlouhodobě doprovázeno vysokou mírou latence. Předpokládá se, že v rámci partnerských vztahů je znásilnění nahlášeno pouze ve 3% případů.⁵⁴ Každá čtvrtá žena byla svým partnerem vystavena některé formě

⁵⁰ Zastavnasili.cz: blog o násilí Ligy otevřených mužů. Online. Dostupné z: <https://zastavnasili.cz/druhy-nasili/>. [citováno 20.2.2024].

⁵¹ Stopznasilneni.cz: statistiky organizace Persefona, z. s. Online. Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>. [citováno 22.2.2024].

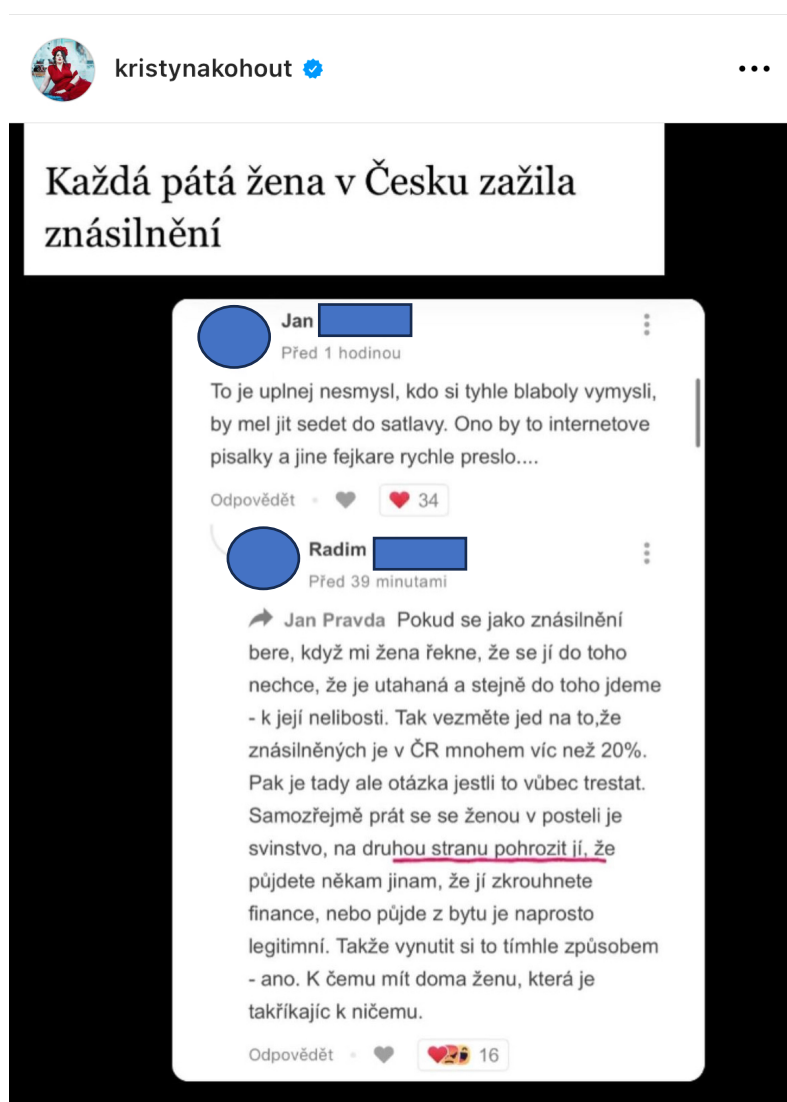
⁵² ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 51. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁵³ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 121. ISBN 978-80-86131-76-4.

⁵⁴ Stopznasilneni.cz: statistiky organizace Persefona, z. s. Online. Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>. [citováno 22.2.2024].

sexuálního násilí. Pro tento typ násilí je typickým vzorcem pachatel – muž a oběť – žena, i když už není výjimkou výskyt sexuálního násilí také v opačném postavení rolí.⁵⁵

Autorka se na sociálních sítích setkává s názory o přesvědčení, že ve vztahu nemůže k něčemu jako je znásilnění dojít. Tyto názory jsou často doprovázeny určitou mírou stereotypizace a zlehčováním sexualizovaného násilí.

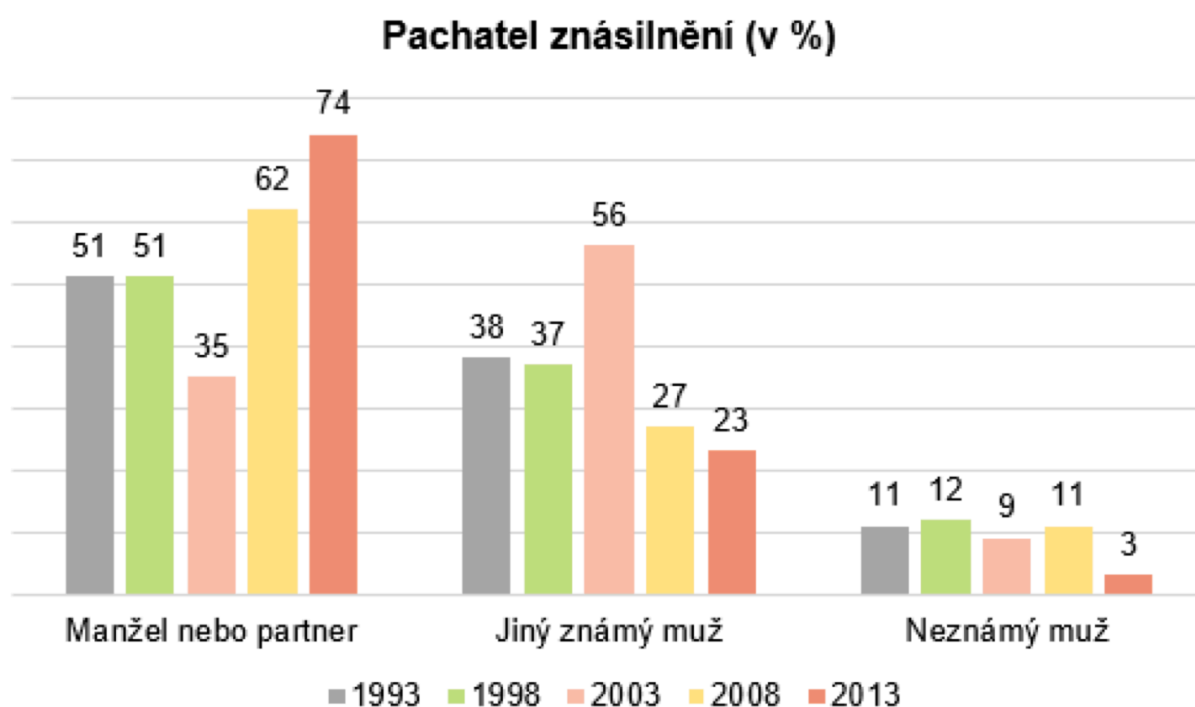

Zdroj: <https://www.instagram.com/kristynakohout/>. [24.2.2024]

⁵⁵ VOLEMANOVÁ, Šárka; VEBROVÁ, Alexandra a DERZSIOVÁ, Alena. *Partnerské vztahy, aneb, Návod na přežití*. Edice České televize. Praha: Česká televize, 2010. s. 167. ISBN 978-80-7448-001-0.

Například mýtus tzv. pravého znásilnění může stát za zkreslenou představou veřejnosti. Tento mýtus vykresluje znásilnění jako přepadení spáchané neznámým pachatelem, čekajícím na odlehlém místě na svou ideální oběť, kterou dostane násilím do své moci a znásilní ji. Podle tohoto scénáře oběť utrpí viditelná zranění jednak samotným charakterem přepadení a za druhé tím, jak se pokouší bránit a utéct.⁵⁶

Skutečně, i ve vztahu může dojít ke znásilnění, nebo jinému aktu sexualizovaného násilí. Pachatelé znásilnění bývají podle mnohých výzkumů nejčastěji blízké osoby oběti. Například výsledky výzkumu sexuálního chování české populace poukazují na fakt, že pachatel znásilnění je asi ve dvou třetinách případů manžel nebo partner.

Zdroj: https://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf. [6.3.2024]

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 231. ISBN 978-80-7380-806-8.

⇒ VZTAHOVÁ ZNÁSILNĚNÍ NA SCHŮZCE, „DATE RAPE“

Do této skupiny řadíme vynucený, bezsouhlasný pohlavní styk, který se odehrál na samém začátku intimního vztahu – buďto v rámci první schůzky, anebo v nedávno vzniklém a trvajícím partnerství.

I tohle jednání je častokrát obalováno mýty a stigmaty. Nejčastěji slýcháme o alkoholové intoxikaci oběti nebo obou aktérů a s tím spojenou kontrolu, respektive nedostatek kontroly nad vlastním jednáním. Ve zkratce je třeba říci, že intoxikovaná oběť nemohla dát ze své podstaty souhlas k pohlavnímu styku, a došlo tím tak k využití její bezbrannosti.⁵⁷

Jestli takové jednání může být bráno jako znásilnění, záleží však na subjektivním pohledu oběti na událost.

⇒ VZTAHOVÁ ZNÁSILNĚNÍ EX-PARTNEREM

V kapitole o partnerském násilí již bylo zmíněno tzv. separační násilí, do kterého spadají případy znásilnění ex-partnerem. V tomto případě k násilnému jednání dochází po rozchodech, rozvodech nebo jiném kolapsu intimního vztahu i po jinak nenásilném soužití.

Podle Čírtkové se opuštěný partner cítí vůči oběti rozpolceně, míchají se v něm pocity nenávisti a lásky, sebelítosti a chťiče po pomstě. Tahle směska pocitů pak při kontaktu s obětí může vyústit ve stupňující se agresi.⁵⁸

Může se jednat o incidenty jednorázové, nebo může jít o vyústění stalkingu po rozpadu vztahu.

⇒ ZNÁSILNĚNÍ V MANŽELSTVÍ

Znásilnění v manželství představuje chronický vztahový problém. Typicky se vyskytuje i s dalšími typy násilí a takovém případě roste pravděpodobnost

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 234. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 235. ISBN 978-80-7380-806-8.

přítomnosti probíhajícího domácího násilí. Takové chování nelze v partnerském vztahu tolerovat.

V oběti toto jednání způsobuje naprosté ochromení, nečeká totiž, že by byl blízký člověk schopen takto ublížit. Platí, že pokud oběť ve vztahu setrvá po prvním takovém zásahu do její sexuality, hrozí pokračování zneužívání i v budoucnu.

Nejen samotný čin, ale i druhotné dopady činu mají za následek opravdu destruktivní narušení duševního i fyzického zdraví oběti. Na chování a prožívání oběti se odráží délka a povaha vztahu, který tomuto činu předcházel.

Ve společnosti převládá názor, že čím je vztah mezi obětí a pachatelem bližší, tím závažnost tohoto jednání klesá a roste tendence přenášení zodpovědnosti na oběť. Pravdou je, že sexualizované násilí od blízké osoby zanechává velmi vážná vnitřní zranění a následky. A jak bylo řečeno v úvodu, za násilné jednání může v každém případě pouze a jen jeho původce.⁵⁹

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. s. 236-242. ISBN 978-80-7380-806-8.

5. DOPADY PARTNERSKÉHO NÁSILÍ NA OBĚŤ

Každý případ domácího násilí a zkušenosti každé oběti jsou jiné. Prožívání má individuálně různý průběh, intenzitu a délku trvání, ale i přes to můžeme pozorujeme opakující se znaky.

Obecně můžeme říct, že obětí se jedinec stává procesem viktimizace, tedy poškozováním a způsobováním újmy, které je přímo nebo nepřímo důsledkem trestného činu nebo škodlivého jednání. Viktimizace představuje silně stresující událost, kterou oběť nemůže téměř nikdy ovlivnit, a která dokáže otřást i nejpevnějšími základy osobnosti.⁶⁰

Teorie rozeznává tři druhy viktimizace, které se liší především prožívanou újmou a tím, kdy k nim v tomto procesu dochází, jde o tzv. primární, sekundární a terciální viktimizaci.⁶¹

Primární viktimizace vzniká jako přímý důsledek činu. Obecně v ní můžeme rozlišit fyzickou, majetkovou a emocionální újmu.⁶² Sekundární viktimizace je důsledkem negativních reakcí sociálního okolí, nevhodným jednáním policistů, zdravotnického personálu, medializací, zlehčováním činu a jeho dopadů blízkými osobami, nebo znovuprožíváním traumatu při projednávání věci před soudem. V rámci sekundární viktimizace pak sledujeme hlavně rány emocionální. K terciální viktimizaci může dojít, když se poškozený jedinec není schopen přiměřeně vyrovnat s prožitou zkušeností, dochází při ní k zásadním psychickým změnám a k narušení dosavadního stylu života.

V případech domácího násilí je zvláštností viktimizace emocionální pouto mezi obětí a pachatelem, které primárně ovlivňuje reakce obětí. Naše emoce nejsou řízeny rozumem, důkazem toho je i fakt, že je týraný partner schopný milovat svého tyrana a setrvat tak v násilném vztahu. Fakt, že je v takových případech pachatelem blízká

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 12-15. ISBN 978-80-247-2014-2.

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 214-215. ISBN 978-80-7380-581-4.

⁶² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 13. ISBN 978-80-247-2014-2.

osoba, způsobuje u oběti silný emocionální stres a v konečném důsledku vede u oběti k poklesu schopností situaci efektivně řešit.

Sexuální násilí a psychické týrání způsobují závažné poškození tělesné, duševní a emoční integrity jednotlivce. Proces zotavování se z těchto traumatických událostí je komplexní a dlouhodobý, přičemž každá oběť prochází tímto procesem odlišně. Může trvat od několika týdnů až po měsíce či dokonce roky. Nedostatečně léčené trauma z násilí může mít vážné důsledky jako posttraumatické stresové poruchy, úzkosti, deprese, sociální izolace, a dokonce i pokusů o sebevraždu.

Partnerské násilí tedy způsobuje velkou škálu emocionálních ran a dalších rozmanitých následků. Pocity zneuctění, studu, viny a strachu nebo ztráty pocitu bezpečí, důvěry a autonomie se v reakci na prožitou krizovou událost mohou projevit jako tzv. viktimizační syndromy. Pár jich v následujících kapitolách popíšeme.

Za výslednou újmou a eventuálním vznikem vážných následků pak stojí tři klíčové faktory, kterými jsou:

- osobnost oběti,
- okolnosti trestného činu (např. stupeň, míra a forma násilí),
- reakce okolí.

5.1. SYNDROM TÝRANÉHO PARTNERA

Syndrom týraného partnera je stav, který může postihnout osoby, které byly dlouhodobě vystaveny násilí nebo týrání ze strany svého partnera. Mezi typické symptomy patří nízké sebevědomí a pocit bezcennosti, strach z odchodu nebo opuštění partnera, nepřiměřená víra v to, že se násilí může zlepšit nebo zmizet, izolace od rodiny a přátel a závislost na partnerovi, i když je zřejmé, že je škodlivý.

Vzniká zpravidla tehdy, když se v násilném vztahu již párkrát opakoval cyklus násilí a často doprovází oběti, které zažívají nebo zažily partnerský terorismus. Může se rozvinout i pokud je partnerské násilí založeno „pouze“ na psychickém týrání, tedy i když nedochází k fyzickému násilí.

Poruchy příznačné pro syndrom týrané osoby jsou například deprese, úzkostná porucha osobnosti, poruchy spánku a poruchy pozornosti.

Tento syndrom může být obtížný k identifikaci, protože oběti si často neuvědomují závažnost situace, kterou se svým partnerem prochází.

5.2. TRAUMA ZE ZNÁSILNĚNÍ

„Rape trauma syndrom“ není specifickou diagnózou, ale spíše obecným termínem pro celou škálu akutních i dlouhodobých psychických důsledků prožití sexuálního násilí. Projevují se hlavně na fyzickém a duševním zdraví a na kognitivních funkcích.

Akutní následky mají podobu bezprostředních reakcí na silný stres. Kromě tělesných poranění a somatických potíží se mohou projevit jako flashbacky, úzkosti, zneužívání návykových látek, nekontrolovatelné záchvaty pláče nebo i smíchu, nesoustředěnost nebo neschopnost vybavit si prožitou událost a její posloupnost.

Tyto následky mohou pak dlouhodobě přetrvávat a vést k závažným zdravotním potížím. Mohou se rozvinout poruchy nálad, spánku, fobické poruchy a další.⁶³

U vztahových znásilnění je normální zdánlivě smírná reakce oběti na pachatelovo jednání. Může vůči agresorovi například vyjadřovat sympatie a soucit. Jedná se o bezprostřední krátkodobou reakci, ke které se oběť uchyluje z důvodu navozeného strachu a šoku.⁶⁴

⁶³ POKORNÁ, Dana a JEŽKOVÁ, Veronika. *Nejste na to sama: informace pro oběti sexuálního násilí a jejich blízké*. 2. aktualizované vydání. Praha: proFem, 2021. ISBN 978-80-907512-3-1. Online. Dostupné z: https://www.profem.cz/shared/clanky/838/Nejste%20na%20to%20sama_2021_web.pdf. [citováno 16.2.2024].

⁶⁴ VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 37. ISBN 978-80-86131-76-4.

6. EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem empirické části práce je komplexní popis, analýza a zachycení složitosti vybraného případu domácího násilí. Účelem šetření je důkladné prozkoumání zjištěných skutečností, odhalení pravidelností, forem a zkušeností s vybraným fenoménem. Zasazení zkoumaných dat do širší souvislosti by mohlo přispět k porozumění dalším podobným případům a k dosažení obecného cíle této práce, tedy k diferenciaci některých znaků příznačných pro narušené partnerské vztahy, v nichž je produkováno sexualizované násilí a systematické psychické týrání.

Konkrétně se bude jednat o rozbor případu Kamily Velikovské, která se stala obětí dlouhodobého partnerského terorismu. Autorka pro výběr případu uvažovala množství informací, které jsou dostupné, pak také fakt, že jeho okolnosti byly silně medializovány a v neposlední řadě vyústění tohoto dlouhodobého týrání, které případ dělá tolik zvláštním. V textu jsou záměrně vynechána vulgární slova, kterými byla hlavní aktérka často napadána.

Poznatky z teoretické části této bakalářské práce budou oporou a podkladem pro kvalitativní šetření v části empirické. Dále se bude opírat o poznatky ze zkoumaného případu a již existující teorie o fenoménu partnerského násilí.

Výzkumných otázek bude hned několik:

- Byly v případě Kamily V. naplněny všechny definiční znaky domácího násilí?
- Jaké formy psychického a sexualizovaného násilí byly na Kamile V. páčány?
- Rozvinul se u Kamily V. post-traumatický syndrom nebo jiný viktimizační syndrom?
- Jak reagovala policie na přivolání ke Kamile V. domů po napadení jejím manželem a došlo u ní k sekundární viktimizaci?
- Proč Kamila V. i přes všechno v násilném vztahu zůstala?

K přiblížení se odpovědím se autorka rozhodla pro šetření pomocí metody případové studie a fenomenologického zkoumání. Půjde o detailní rozbor jediného případu domácího násilí, pozornost bude věnována jeho kontextovým faktorům, procesům a

zkušenostem, které jsou s analyzovaným případem spjaty. Pro sběr dat autorce poslouží výpověď hlavní aktérky zkoumaného případu Kamily V., která svůj příběh sepsala v autobiografickém díle *Svobodná, i když za mřížemi*. Její výpověď bude doplněna o výstupy v médiích a o virtuální data. Interpretace dat je doplněna plnými citacemi.

Pro analýzu autorka vybrala metodu fenomenologické interpretace. Jejím cílem je zodpovědět otázku, co znamená zkušenost s partnerským násilím pro danou osobu.

6.1. POPIS AKTÉRŮ, OSOBNOSTNÍ A RODINNÁ ANAMNÉZA

Ve zkoumaném případě se objevují čtyři hlavní aktéři:

- *Kamila Velikovská*, která byla postavena do role ohrožené osoby. Na začátku jejího příběhu dlouhodobého domácího násilí studuje na Střední zdravotnické škole ve Zlíně, kde odmaturovala v roce 1985. V tento rok se jí taky narodila její první dcera, a protože byla vychovaná svým dědečkem a babičkou, kteří zastávali tradiční hodnoty, v ten samý rok se ještě před maturitou vdala za otce svého nenarozeného dítěte. Bylo to její první manželství, předešlé vztahy byly krátkodobé a bezvýznamné. Za necelý rok a půl přišla na svět druhá dcera. Pracovala nejdříve jako zdravotní sestra, a pak v cestovní kanceláři.
- *Pavel Velikovský*, násilná osoba, agresor a manžel Kamily. V průběhu příběhu vyměnil několik zaměstnání – nejdříve se živil jako frézař, pak v uhelných skladech a nakonec pracoval z domu jako OSVČ.
- Renata a Veronika Velikovská, společné dcery manželů Velikovských. Dcery byly celé jejich dětství a dospívání nepřímými oběťmi partnerského násilí jejich rodičů a také přímými oběťmi otcovy agrese.

6.2. PŘÍPADOVÁ STUDIE

- vulgární slova jsou textu vynechána a nahrazena symbolem ***
- v přepisu je vynecháván text nesouvisející s účely této práce a je nahrazen symbolem ...
- v přepisu rozhovoru jsou otázky tazatelky vyznačeny tučně

- v přepisu rozhovorů mezi aktéry jsou slova Kamily na začátku vět označena jako „K“, a slova Pavla jako „P“

Kamile je 18 let a poprvé potkává Pavla, který ji na první pohled zaujal svým vzhledem. V následujících šesti měsících spolu zplodili dceru Renatu. Navzdory varování od matky se Kamila přiklonila k názoru prarodičů, že nemůže zůstat svobodnou matkou, a tak se s Pavlem pár dní před její maturitou, kdy byla ve čtvrtém měsíci těhotenství, vzali. Bylo to také asi měsíc po tom, co ji poprvé uštkl. Kamila popisuje, že ji první rána zanechala v šoku. Pociťovala lítost – ne kvůli tomu, že ji uštkl, ale protože po prvním projevu násilí odešel z domu, což si dávala za vinu. Tehdy se přišel omluvit ještě v ten samý den a Kamila omluvu bez rozmyslu přijala.

Ve zbytku těhotenství se toto jednání opakovalo. Po narození dcery Pavel Kamile nastavil druhou tvář. Líčí, jak se dceři věnoval, jak byl najednou radostný, a ona tak s vidinou šťastné kompletní rodiny zapoměla na rány, které ji udělal. Věřila, že se změnil, ale násilí dál eskalovalo a klidové fáze byly stále kratší.

Z rozhovoru pro ČT:

„Maturovala jsem ve čtvrtém měsíci. ... V sobotu jsem se vdávala a v pondělí jsem maturovala. ... Asi měsíc před svatbou jsem dostala první facku. ... Můžu říct, že jsem byla v šoku, na druhou stranu mi to ale bylo i líto, že mě opustil. ... Vlastně to byla moje vina, že jsem nezajistila něco jiného a k jídlu jsem našla jen ty hloupé rybičky. ... Vrátil se asi za půl hodiny a omluvil se. ... Omluvu jsem pochopitelně přijala s otevřenou náručí. ... **Jak se choval, když se narodila první dcera?** Jak kdy, někdy byl opravdu šťastný, že ji má, byl ochotný. ... Takže v danou chvíli jsem zase zapoměla na tu první facku, zapoměla jsem na druhou facku, a najednou jsem si říkala, že se všechno změnilo, teď už to bude opravdu fungovat ta rodina. ... **Jak dlouho to vydrželo, než přišla další?** Právě, že moc dlouho ne. ... “

Z autobiografie:

„Žene se ke mně kamarád z mladších let a stále chrlí tisíce slov, ani nevím, kde se to v něm bere. ... Manžel se řítí z nacpaného autobusu jako býk vypuštěný z arény. Ten pohled už znám. ... Pavel odemýká, už u dveří spustí to, co v něm celou dobu vřelo, a já to poznala. Táhne mě za vlasy dovnitř na chodbu a našťěstí pro mě je

doma tchán. ... Pokouší se manžela umírnit. Pochopitelně dostane odpověď, ať se do toho neplete. ... Manžel mě strčí do kuchyně, zavře dveře, ale zato otevře pusu a dlaň. Chrlí vulgární nadávky. ... Co si vymyslím tentokrát, až půjdu k babičce pěšky na vycházku s kočárkem? Náraz do dveří a oken už byl, teď co? Pravdu? ... Víím, že nemá Pavla ráda. Už jen proto, že první facku jsem od něj dostala před svatbou. Ale dědeček byl pochopitelně proti, abych zůstala svobodnou matkou. Babička, jako správná žena, se mu podřídila.“

- V rozhovoru pro Českou televizi Kamila popisuje její pocity po prvním projevu násilí ze strany Pavla, a jak věřila, že se změnil po narození dcery Renaty. Hned ale dodává, že tahle změna byla jen chvilková a že se zanedlouho opět uchýlil k agresivnímu chování. Na prvních stranách knihy *Svobodná, i když za mřížemi* se dozvídáme, že Kamila dokázala ze začátku vycítit, kdy se k ní manžel bude chovat násilně. Spouštěčem jeho agrese se zdá být chronická žárlivost, kdy stačilo, aby viděl, jak se s Kamilou baví jiný muž. To zapříčinilo, že jakmile byli v soukromí domova, začal ji vulgárně nadávat, obviňovat ji z nevěry, a to celé vyústilo ve fyzické napadení. Také se dozvídáme, že Kamila byla vychována svými prarodiči, kteří pro ni byli vzorem. Nabízí se tu dílčí odpovědi na výzkumné otázky:

Jaké formy psychického a sexualizovaného násilí byly na Kamile V. páčány?

Vyskytovaly se tyto formy najednou, nebo se střídaly?

- Další podotázkou, která vyplynula z šetření, je:

Proběhly v jejich násilném vztahu všechny fáze cyklu násilí?

Dílčí závěr: Na začátku jejich vztahu je kromě patrného fyzického násilí přítomno také psychické týrání, projevující se hlavně extrémní žárlivostí, křikem, nadávkami, urážkami a ponížením před jinými lidmi. Z teoretické části práce vííme, že psychické týrání se pouze méně často vyskytuje jako ojedinělá forma násilí v narušeném vztahu a ani v tomto případě tomu není jinak. I když násilné jednání začalo slovními útoky,

byla zde také od začátku přítomna další forma násilí, nejčastěji fyzická, tedy se vyskytovaly najednou. Co se týče otázky fází, můžeme určitě pozorovat fázi napětí, která poměrně rychle přejde do fáze incidentu. Viditelně podrážděný agresor se uchyluje k násilí, ohrožená osoba ustupuje, omlouvá se a snaží se situaci uklidnit přiznáním svojí viny. To se opět rychle vystřídá s fázemi usmíření a klidu, které vzápětí však přejdou do dalšího cyklu.

Zanedlouho, asi za rok a půl, Kamila porodila jejich druhou dceru Veroniku. Nejprve na popud Pavla přemýšlela o interrupci, ale ten ze dne na den změnil názor a rozhodl, že si dítě musí nechat. Jejich dcery se až do odstěhování také staly terčem Pavlova psychického teroru i fyzické agrese.

Z rozhovoru pro ČT:

„Potom je fakt, že jsem tak nějak otěhotněla znovu, takže děti jsou od sebe o 16 měsíců, ale potom už opravdu byl ten vztah takový vztah – nevztah.“

Z autobiografie:

„Také jsem si říkala, co mám dělat... mamka prohlásila, že je to v háji. Že on moc dobře ví, jak si mě pojistit. ... A Pavel zuřil. Zuřil kvůli penězům a jak si to vlastně představuju. I když já ale nemám pocit, že bych měla samooplodňovací schopnost. ... Dilema interrupce vyřešili jiní, cizí. Pavel přišel z práce a tam mu prý chlapi řekli, nejlepší je mít děti věkem tak blízko od sebe. Bylo rozhodnuto. Dokonce se i na chvíli změnil. Snad se i na druhé dítě těšil. Ale Renatka byla zatím jednička. ... Ale jen do doby, kdy začala plakat. ... To už byl nervózní. Chápala jsem to. Celý den u hlučné frézy. ... Nebo spíš jsem nechtěla vidět to, co bych vidět měla?“

- Okolnosti druhého těhotenství jsou nejasné. Z historie zatím není zjevné, že by těhotenství bylo výsledkem vynucení pohlavního styku nebo znásilnění, dál v příběhu se však dozvíme, že to klidně možné je. Dál můžeme pozorovat další Pavlův spouštěč, kterým je pláč jeho dcery. Nabízí se tu dílčí odpověď na výzkumnou otázku:

Jaké formy psychického a sexualizovaného násilí byly na Kamile V. páchány?

Dílčí závěr: Prvotní nucení k interrupci i náhlé změnění názorů můžeme považovat za formu psychického nátlaku.

V tento moment začal Pavel kontrolovat denní aktivity Kamily. Každý den žila ve strachu, co Pavla vyprovokuje tentokrát, pokaždé totiž mohlo být špatně to, co bylo předchozí den naprosto v pořádku. Kamila byla touto dobou přesvědčena, že je všechno opravdu její vina, že opravdu mohla splést, jak si její manžel sladí kávu nebo jaké jídlo mu nemá vařit. Z jejich domu se mezitím odstěhoval Pavlův otec, který se také nevyhnul Pavlově slovní a fyzické agresi. Kamila začínala uvažovat o rozvodu, Pavel na něj však nepřistoupil.

Z rozhovoru pro ČT:

„Víceméně už jsem přemýšlela jako takový šachový hráč. ... Co může nastat, jaká může nastat situace a té nepříjemné situaci jsem se vždy snažila vyvarovat. ... Pořád bylo všechno špatně. Ať jsi udělala cokoliv, ať jsi vyžehlila prádlo, nebo ho nevyžehlila, všechno bylo špatně. Tam nebyla žádná šance se tomu člověku zavděčit. ... Vy získáte to přesvědčení, že jste vlastně absolutně neschopný člověk, který nedokáže vůbec nic. ... Který nedokáže být patřičně poslušný. ... A to je stav, který vy si vlastně ani neuvědomíte. ... Člověk vlastně když šel z práce, tak měl svým způsobem spočítané kachličky, aby přesně vyvozoval dobu, po kterou jde z práce do jeslí, školy a domů, aby tam náhodou nebyl nějaký výkyv. ... A ještě po kolenách musím odprosit, že neumím uvařit to kafe. Prostě to jsou takové situace, kdy člověk neví, co vlastně dělá dobře a má to přesvědčení, že všechno dělá špatně. ... A opravdu sis to myslela? Opravdu jsem si to myslela, že opravdu nevím, jakou můj muž má rád kávu za tu dobu, za těch 10, 15, 20 let, co spolu jsme, že opravdu neumím uvařit kávu. ...“

Z autobiografie:

K: „Už bych měla jít do práce, začínám pomalu blbnout.“

P: „Co chceš dělat?“

K: „Jsem zdravotní sestra, půjdu se zeptat do špitálu.“

P: „Nesouhlasím, ***.“

K: „Prosím tě, víš, jak někdy vypadá noční služba? Zvláště na chirurgii? To si myslíš, že lékař nedělá nic jiného, než souloží se sestřičkami? ...“

P: „Každá sestra je ***.“

K: „S tím sis mě bral, věděl jsi, jakou mám školu.“

P: „Ty máš tak školu. S tou tvou maturitou!“

K: „Já mám alespoň maturitu, na rozdíl od tebe.“

„Plesk. ... Spolkla jsem slzy a uchýlila se k dětem, ve svém útočišti. ... K večeři jsem uvařila bramborové knedlíky se švestkami. ... Holčičky hezky papaly a já byla šťastná, jak jim chutná. Ovšem můj manžel byl jiného názoru. ... Odložil příbor na talíř s takovým elánem, že se talíř rozpůlil. ... Vzal polovinu talíře, a i s obsahem ho mrštil směrem ke mně. Uhnula jsem a talíř se rozprsknul o stěnu. ... Pavel nakvašeně otevřel ledničku. Ani nevím, co si vybral. ... Jen ať znovu nekřičí a nebije mě, ať mi nevzbudí holčičky, které našťěstí byly nahoře v pokojíčkách. ... Mávnutí ruky znamená souhlas, a tak se zpět vracím do kuchyně a připravím si na podnos šálky. Kolik cukrů bude chtít? Dvě nebo tři kostky? Mění svá přání ze dne na den, tak raději dávám pár kostek cukru na podšálek. ... Je už relativně klidný, a tak vyčkávám, co se bude dít kolem návrhu mé práce.“

- Na rozdíl od počátků můžeme dedukovat, že Kamila už dál nebyla schopna rozlišit, co manžela vyprovokuje k agresi. Kvůli manipulaci ze strany Pavla si jeho jednání dávala za vinu. Začíná se také objevovat vyhrožování Kamily proti manželovým slovním útokům. Z šetření vyplynuly otázky ohledně jasného rozdělení rolí:

Byly role ohrožené a násilné osoby v jejich vztahu vždy neměnné?

Změní se dynamika partnerského násilí, pokud se ohrožená osoba vymezí proti násilí, které je na ní pácháno?

Dílčí závěr: Sledujeme začátky projevů kontrolujícího jednání. Násilná osoba sleduje časový harmonogram téměř každého kroku oběti, a dokonce ji nechce umožnit chodit do zaměstnání i přestože si dříve stěžoval na jejich finanční situaci. Dalšími projevy psychického násilí je ponižování oběti formou shazování dosažené úrovně vzdělání. Na výzkumné otázky se dá odpovědět poměrně lehce. Komentář Kamily ohledně Pavlova vzdělání musíme brát jako pokus o obranu proti jeho slovům, a ne jako útok. Nadále platí, že jejich vztah zůstává asymetrický, Kamila zůstává v roli osoby

ohrožené a dlouhodobě veškerá moc a kontrola zůstává Pavlovi. Role tedy zůstávají zatím neměnné a na dynamice vztahu se nemění nic, kromě další eskalace.

Její fyzická zranění už musela být řešena lékařským zákrokem nebo dokonce hospitalizací. Jejich příčinu nenahlásila, ze strachu zdravotnickému personálu vše zatajila a radši jim vypověděla tak, jak ji Pavel řekl, aby vypověděla. Opakovaly se příběhy nešťastných pádů ze schodů nebo nešikovné hraní si s dětmi. Dokonce ji i diktoval, co na ambulanci říct, aby nespadlo podezření na něj.

Z rozhovoru pro ČT:

„Kolikrát jsem spadla ze schodů. Když jsem byla na úrazové ambulanci, doktor se mě ptal – Vy neumíte chodit? Opravdu padáte ze schodů? – Trvala jsem na tom.

Když jsem dostala kopanec do brady, ... manžel řekl „Řekni, žes jela na místě spolujezdce, já jsem zabrzdil a ty ses uhodila o palubní desku.“ ... Řekla jsem to tak. Proč? Protože jsem se bála. ... Že pokud neudělám to, co chce, tak že to bude ještě horší. A pokud se člověk vzepře, je to vždycky horší. **Co mohlo být ještě horší?**

Bála ses o život? Ano, bála jsem se o život. **Stalo se to někdy, že se blížilo, nebo že sis říkala, že je to tady, že už tě zabije?** Ano, stalo, a mnohokrát jsem si přála, aby se to stalo.“

Z autobiografie:

„Tentokrát to nebyla ruka, ale noha, která se vymrštila směrem k mému obličejí. ...

Verunka, která byla i s Renatkou u téhle příhody, jen pronesla: „Cos to mamince udělal, teď jí teče z huby krev.“ ... Ani mě nenapadlo nahlásit sestřičce něco jiného. Raději. ... Před očima se mi zatmělo. Probrala jsem se, když mi lékařka záchranné služby měřila tlak. Odvezli si mě, diagnóza byla otřes mozku a já zůstala v nemocnici tři dny na pozorování. Na otázku lékaře, zdali tuhle událost budu hlásit, jsem záporně zavrtěla hlavou. ... Nač ještě vysvětlovat, že mám strach hlášení podat? ...

Ale za měsíc jsme se shodou okolností setkali znovu. ... Nejtrapněji mi bylo, když počítal a popisoval podlitiny na mém těle.“

- Jasnou motivací k setrvání v násilném vztahu byl strach. Nejen podle psychiatricky doktorky Dany Kertézsové jsou strach a stud obvyklými prožitky obětí domácího násilí. Bojí se ze vztahu odejít, častokrát z důvodu pocitu viny, že ona by byla tím,

kdo vztah rozbije a že by se sama nedokázala o rodinu postarat, což je „argument“ hojně užívaný a opakovaný násilnou osobou. Autorka si také myslí, že vnitřní motivací Kamily bylo dostat babiččíného vzoru a být tzv. vzornou manželkou. Z šetření vyplynula další zásadní otázka:

Proč Kamila V. i přes všechno v násilném vztahu zůstala?

Dílčí závěr: Kamila ve své výpovědi neudává konkrétní odpověď na otázku proč, nicméně v ní několikrát zaznělo slovo strach. Pro někoho to může být nepředstavitelné a odchod se může zdát být jednoduchým. Z odborné literatury ale již víme, že odchod z domácího násilí je nejrizikovější fází vztahu. Kromě eskalace fyzického násilí je viditelná i eskalace psychického teroru. Pavel začal zastrašovat Kamilu výhrůžkami a očividně se nebál ji zkusit šáhnout na život. Věděl, že ho neudá, pokud v jejich vztahu bude nadále uplatňovat svou moc a kontrolu strachem.

Po tomto incidentu se u Kamily změnila dvě věci – její prarodiče zemřeli a místo k nim tak začala z domu odcházet na kurzy němčiny, kde se seznámila se svým budoucím zaměstnavatelem, se kterým šla občas místo hodiny na kávu nebo na drink.

Když ho neuposlechla nebo se snažila jeho útokům bránit, začal trestat jejich bezbranné dcery. Když se opozdila z práce nebo z hodin němčiny, nutil ji zapamatovat si jízdni řády, které pak chodil kontrolovat na zastávky, jestli mu říká pravdu. Poté uznal, že bude lepší, když ji bude všude vozit a přivážet nazpátek, taky když ji bude izolovat od kontaktu s blízkými, když bude kontrolovat veškerou její korespondenci a když ji bude dělat časový harmonogram každého jejího kroku v domě i mimo domov, dokonce i v zaměstnání.

Z autobiografie:

„Dlouho se ke mně nechoval nikdo tak galantně. V hlavě mi zvonily výstražné zvony, jak bude manžel vyvádět, že jsem si dovolila přijít pozdě. ... Snad se pro jednu nic nestane. Vždyť jdu jenom se spolužákem na kávu. ... „Jdeš pozdě!“ „Máš to udělat tak, abys to stihla! Půjdu se podívat na zastávku, kdes nastupovala, a nepřej si mě, pokud neřekneš přesně minuty jízdniho řádu.“ ... Přece se tolik nestalo! Ale stalo. Slyšela jsem plácnutí a velký křik Verunky. ... Styděla jsem se a vyčítala jsem si, že

se dokážu bavit s cizím chlapem a odnáší to moje berunka. ... Přes prvotní obavy se z Libora, jak se představil, stal velmi příjemný společník. ... Když mi tak vypráví, jak nakupoval pleny a vůbec pomáhal své ženě jak s dětmi, tak v domácnosti, málem mi spadla dolní čelist na stůl. Vážně jsou takoví muži? ... Výhružné gesto mého muže mě přesvědčilo, že ideální muži nejsou, snad jen ve filmech. ... Manžel ukončil svou přednášku o nevhodnosti mého chování tím, že si mě příště před školou vyzvedne. ... Pan doktor navečer přijel k nám domů a přivezl holkám polovinu narozeninového dortu ze svých kulatin. ... Jsme v ordinaci sami dva, takže jsme tým, a opravdu není důvod k žárlivým hádkám. Manžela jsem nepřesvědčila. ... Od té chvíle mi manžel volal do práce každý den několikrát. Jen tak, pro kontrolu. ... Maminka se pokusila Pavla upozornit, že by se neměl tak hrubě chovat nejen ke mně, ale především k vlastním dcerám a výsledek byl, že manžel mou matku hrubě odbyl slovy, ať se stará sama o sebe a pochopitelně vydat oboustranný zákaz návštěv. ... Dopisy jsme si psát nemohly, protože první, kdo mé dopisy četl, byl můj muž. ... Omezily jsme naši korespondenci pouze na pohlednice s přáním k svátkům, narozeninám, Velikonocům a Vánocům. ... Byla ukončena pětiletá spolupráce. Manžel byl myšlenkou, že budu doma a přitom vydělávat peníze, zpočátku nadšen. ... Vadilo mu, když jsem se při telefonickém rozhovoru usmívala. Přestal uznávat, že zvládám domácnost, děti a ještě se snažím vydělat nějaké peníze. ...

K: „Z cestovky mi nabídli kancelář. ... A také vyšší plat. ... Pracovní dobu od osmi do tří.“ ...

P: „Nikam jezdit nebudeš, budeš doma.“

K: „Ale nemůžeš mě držet doma, jsem skoro jako na mateřské a už skoro blbnu.“

P: „Blbá jsi, tak nedržuj, dívám se na televizi.“

... Vzhledem k tomu, že náš starý mercedes byl již dávno použit na konzervy, pořídila jsem auto na leasing. ... Ale manžel požadoval víc. Tvrdil, že bydlím s dcerami v jeho domě a chtěl platit nájem za bydlení, za mě i děti.“

- Disponovat mocí a kontrolou nad Kamilou a dětmi bylo kromě peněz očividně jedině, na čem Pavlovi záleželo. Eskalaci psychického násilí vidíme v tom, že agresor začal útočit i na jejich dcery, a to jak fyzickými, tak verbálními útoky. Opět se tu ukazuje extrémní, až chronická žárlivost, která vedla až k tomu, že oběť změnila zaměstnání, kam v této době ještě mohla docházet, respektive pracovala z domu. Ke zlepšení situace nepomohl ani fakt, že začala vydělávat víc peněz než

v zubní ordinaci. Kromě již pravidelných výhrůžek a ponižování a už chronické žárlivosti, se Pavel uchýlil i k ekonomickému násilí. Z dalšího pokračování příběhu zjistíme, že si Kamila ne jednou zřídila vlastní bankovní účet, ale na to její manžel brzy přišel, a tak raději „peníze poslušně odevzdávala“.

Dílčí závěr: Izolace, omezování styků a komunikace jsou typickými nástroji potřebných k tomu, aby násilná osoba mohla dál zneužívat svou moc a uplatňovat kontrolu nad obětí. Ta nevidí jiné východisko než se podřídit. Otázka vyvstává, jestli ekonomické násilí považujeme jako samostatnou formu domácího násilí, nebo jestli ji můžeme zařadit pod psychologické týrání. Podle autorky by ekonomické násilí, tedy například odpírání peněz, mělo stát jako samostatná forma. Jeho důsledky by však zařadila mezi podoby násilí psychického. Odpověď není jasná ani mezi odborníky.

Kamila připouští, že ji napadaly suicidální myšlenky, kvůli dětem vždy zavrhla, že by to pro ni bylo řešením. Začalo se stupňovat také sexualizované násilí. Kamila vypráví, že jejich milostný život pro ni nebyl nikdy nic příjemného, že ji tím Pavel často způsoboval bolest, ale protože si myslela, že musí splnit manželskou povinnost, a protože ho nechtěla vyprovokovat, vždy bolestivé praktiky vydržela. Po neshodách ji však začal znásilňovat, a to třeba i uprostřed noci, když spala.

Dál vypráví, že se jí manžel několikrát za své chování omlouval a že dokonce projevoval lítost a snahu se změnit, nikdy to ale moc dlouho nevydrželo. Manželskou idylku popisuje v momenty, kdy spolu byli jako pár na veřejnosti, kde se k ní Pavel choval galantně, nebo když se vrátila z pracovní cesty a on na ní čekal s otevřenou náručí. Po této klidové fázi došlo k eskalaci kontrolujícího jednání.

Z rozhovoru pro ČT:

„**Jaký jsi měla myšlenky v tu chvíli?** Že si podřežu žíly. To bylo zhruba tak první, co mě napadlo. Ale potom jsem si zase říkala, co děti?“

Z autobiografie:

„ ... Říkala jsem si, že budeme mít každý svou práci, o děti bude postaráno, večere včas připravena, a budeme se na sebe třeba i těšit a mít si třeba i o čem povídat. Co dělám špatně? Mé myšlenky začaly směřovat k tomu, vzít si život. Ale zadržela mě

myšlenka na děti. Musím mít sílu se na ně stále smát a dát jim pocit jistoty, bezpečí a lásky v mém náručí. ...

K: „A nehrab mi, prosím, do mých věcí.“

P: „Tak to ti hrabat budu vždycky. Na to sis už měla dávno zvyknout.“

A ještě v klidu provokativně bere můj mobilní telefon, aby měl kontrolu – jak říkával – komu jsem volala, posílala sms a kdo na oplátku mně. Klidně si prohlížeje, myslím si.

Dávno vím, že nepatřičná čísla musím vymazávat. Vím, že musím mít vložena pouze ženská jména. Ale vzhledem k tomu, že náš sexuální život spíše nefungoval, než fungoval, protože nejsem žena, která k sexuálním hrátkám potřebuje hrubost, tak si manžel vymyslel, že mám poměr se ženou.

K: „A co tak s býkem nebo koněm? To tě ještě nenapadlo? ...“

To byl opravdu z mé strany vrchol, ale musela jsem, pokud jsem nedokázala manžela jinak zklidnit. ... Tu noc mě znásilnil a já otěhotněla. ... Na druhý den brzy ráno mám nastoupit na patřičné oddělení k zákroku. ... Připadám si špinavá, poskvrněná, jako odpad, který je třeba odhodit do odpadkového koše. ... Byla jsem unavená, vyčerpaná, prázdná a moc rozbolavělá. ... Týden jsem se snažila nezvedat těžké předměty, ale jinak jsem si klidu na lůžku moc neužívala. Domácnost přece musela fungovat tak, jak byl manžel zvyklý. ... Každá rána se zahojí a opravdu jsem neměla chuť k sebelítosti. To by opět bloudily mou hlavou myšlenky, co se stane, když tady nebudu? Nic. ... Ale ano, mám tady holčičky. ... Manžel se umírnil ve svých projevech, dokonce ani nekřičel na děti. ... V průběhu tohoto měsíce dokonce projevil lítost nad tím, co se mezi námi stalo. ... Na každý pátek jsem vymyslela společnou večeři v restauraci. Na veřejnosti se ke mně dokázal manžel chovat velmi galantně a mně nehrozila nebezpečí podlitin. ... Manželská idylka. Ale to by nebyl můj muž, kdyby si nenašel důvod k nelibosti. Teď to již nebylo jen nevhodné chování k mužům, ale i požívání alkoholu. Pokud jsem tedy na naší další společné večeři víno odmítla, vyčetl mi, že dělám cavyky a uraženou dámu. ... Po stanovených pravidlech vzájemné tolerance jsem se rozhodli protrhnout i delší odmlku našeho sexuálního života. Nepříjemný prožitek z nemocnice pomalu ustupoval, i když jsem měla obavu z dalšího možného těhotenství. ... S obavami jsem přistoupila na manželskou povinnost, ale jaké bylo mé překvapení, když místo slov něhy z manžela vyletěla velmi vulgární věta: „Špatně ti zašili ***, vůbec tě necítím. Nech si to zašít!“ ... Byla jsem tak zahanbená! Má jediná obrana byla, že za to opravdu nemůžu. ... Pro manžela bylo jen jedno vysvětlení, že mám milence

s podstatně vyvinutějším přirozením. Tu noc mě dokonce z postele skopal tak, že k otřesu mozku a podlitinám přibylo zranění krční páteře a já nosila necelý měsíc slušivý korzet. Proč stále dostávat tolik ran kvůli neexistujícímu milenci? Uvažovala jsem, že si snad nějakého pořídím. A pořídila, ale až za pár let. A nebyl to jen milenec, ale má životní láska. ... Jakákoliv otázka rozvodu byla zamítnuta a o rozvodovém řízení, které by probíhalo klidnou formou dvou rozumných lidí jsem si mohla nechat jenom zdát. I když mě napadla myšlenka, že bych odešla od manžela bez dcer, ale tuto myšlenku zavrhly ony. Vyzkoušela jsem napoprvé pouze pětidenní zájezd do Paříže a čekala na reakci manžela. ... Čekal na mě s růží a přidal políbení na tvář! Opravdu jsem mu chyběla. ... Manželovi už nestačilo vyprávění o Arabských emirátech, ... Chtěl víc. Aby pracovní cestu absolvoval se mnou. Nebylo to ovšem tak jednoduché, ale podařilo se mi zajistit jeden zájezd tak, aby se účastnil jako řidič ve Spojených státech. ... Z blízka se tak setkal s mou prací. ... Přes všechnu mou snahu nepochopil mé psychické vypětí. ... Začínal mi vyčítat, že se sprchuji po ránu, než odcházím z domova a že se snažím být upravená. ... Manželovi už nestačila pravidelná kontrola kabelky, kapes, mobilního telefonu, přistoupil i ke kontrole spodního prádla. ... Pravdou je, že mi tchán i švagrová vyprávěli, že podobného ražení byla manželova matka. Její žárlivost prý vyvrcholila do chorobného stavu a ona musela být hospitalizovaná v psychiatrické léčebně v Kroměříži. Manželovy hádky a výčitky opravdu přestávaly dávat logický smysl.“

- Opět zde můžeme pozorovat poměrně rychlé střídání fází. Přes eskalující násilnou fázi, přes usmiřování a relativní klid, po fázi napětí doprovázenou dalšími nadávkami a osočováním z nevěry. Kamila zažívá zásah do soukromí i vážný násilný zásah do její tělesné integrity. Prožívá to, co z teorie víme, že jsou zcela normální prožitky obětí domácího násilí. Také se poprvé dozvídáme o jejím milenci, Patrikovi, který se stal Kamile oporou a bezpečným místem. Sama ho nenazývá milencem, ale její životní láskou. V budoucnu ho Pavel nechá sledovat, a dokonce začne vyhrožovat smrtí jeho rodičům. Z toho důvodu taky potom ukončí jejich milostný vztah s Kamilou. Opět se však shledali, když byla Kamila vyšetřovaná na svobodě. Oběť sama popisuje závažnost svých psychických zranění a používá pro to pojem neviditelných ran, kdy říká, že všechny jizvy na těle se jednou zahojí, ale ty, co vznikají vně, těch se už nezbaví.

Dílčí závěr: Dlouhodobé systematické psychické týrání společně s dalšími formy násilí, které oběť v tomto případě zažívala, může vést k naprosté závislosti na násilném partnerovi, ke ztrátě rozhodovacích schopností a v krajních případech až k suicidálním myšlenkám. Taková extrémní forma partnerského násilí se nazývá partnerský terorismus, který hlavní aktérka jednoznačně zažívá. Jde o nejzávažnější formu násilí mezi partnery a často z ní oběť nevyjde „bez poskvrny“. Téměř ve 100 % případů se u obětí intimního terorismu rozvine tzv. syndrom týraného partnera, v případě Kamily pak syndrom týrané ženy.

Městská policie u nich doma zasahovala alespoň čtyřikrát, podle slov Kamily policisté nikdy nezakročili v rozsahu, v jakém zakročit mohli. Začala se schovávat u sousedů. Pavel Veselovský si dokonce udělal zbrojní průkaz a pořídil si legálně drženou zbraň.

Nové návrhy na rozvod byly stále odmítány, a tak se Kamila spolu s dcerami uchýlily k podání trestního oznámení, po kterém se Pavel zdržoval fyzického napadání. To se k jeho praktikám vrátilo v moment, kdy Kamila trestní oznámení zase stáhla.

Z rozhovoru pro ČT:

„U tebe to ale věděly dcery. Ty jsi někdy mluvila s holkama o tom, co se u vás doma vlastně děje? ... Ony to samozřejmě viděly, vnímaly, cítily, ale pro nás to bylo takové zřejmě hodně citlivé téma, že možná ani jedna z nás neměla odvahu vyslovit něco, co by se u nás eventuálně mohlo dít. **Stalo se někdy, že by za tebou holky přišly a navrhovaly ti nějaké řešení? ... Samozřejmě. ... Samozřejmě, že jsem i podala žádost o rozvod. Manžel s tím nikdy nesouhlasil. ... Ten přístup byl takový, že prostě jednou seš můj majetek, a jakmile seš můj majetek, tak nemáš právo vlastně na nic. ... Samozřejmě, pokud manžel řádl, tak jsme volali i městskou policii a můžu říct, že jenom jeden jediný příslušník městské policie, dá se říct, že mi uvěřil. A manžela opravdu vykázal z bytu. ... Pořád volal, že je někde sám, že se bojí, ať ho pustím zpátky domů, ... takže jsem ustoupila a zase jsem jako otevřela ty dveře.“**

Z autobiografie:

„Pokud jeho výlevy pokračovaly až do noci, kdy bil i dcery, začala k nám jezdit zasahovat městská policie. Po čtvrtém zásahu jsem pozbyla důvěru, že by se

manžel zamyslel nad svým chováním. Městská policie se snažila manželovi domluvit, ale výsledek byl nulový. Navrhla jsem řešení, ať na chvíli rozdělíme společnou domácnost. Protože již v té době zakoupil restaurační zařízení a byla tam i možnost bytů, přijal mou nabídku a na nějaký čas tam jezdíval spávat. ... Probíraly jsme situaci a opět se s dcerami shodly, že nejlepší ze všeho bude rozvod. ... Ty Vánoce se přece jen maminka na mé pozvání odvážila s manželem přijet pouze na dobu, kdy předají vánoční dárky. Ovšem manžela nedovolená návštěva rozčílila. Vzal mě za ruku a vedl mě s sebou do dílny. ... Začal mě bít. Maminka s manželem asi něco tušili a přišli se podívat. ... A odjeli a opravdu už nepřijeli. Řekli, že pokud se nedokáže můj muž ovládat ani na Vánoce, tak by se měl jít poradit s odborníkem.

Manželovi jsem to navrhla, ale podle něj bych potřebovala radu já. V té době při hádkách házel předměty. ... V takových chvílích jsem utíkala k sousedům a zůstávala jsem u nich tak dlouho, dokud nepřestal řádit. ... V noci mě chytil za vlasy a stáhl z postele s tím, že jsem ve spánku vzdechla, a tudíž ho podvádím. ... Odmítal opět v klidu rozhovor o rozvodu. ... V tomto období již měl zbrojní průkaz i legálně drženou zbraň, a tak se cítil velmi mocný. ... Manžel se snažil přesvědčovat mě různými způsoby o tom, proč se nemůžeme rozvést. Spíš jsem chápala jeho důvody, které byly evidentní, a se kterými se ani netajil – uklízečka, kuchařka, antistresový pytel. Já u ž vážně žádné důvody neměla. ... Začal vyhrožovat: „K rozvodu se ani nedostaneš. Po svých. Nechám tě srazit autem a budeš na vozíku. Verunu a Renatu vydědím a nechám je utopit ve vlastních sračkách!“ No, ale protože podobných výhrůžek, nadávek a fyzického napadení bylo více, dodala jsem si odvahy, a šla podat na manžela trestní oznámení. Protože se připojily i dcery, bylo z toho pro „napadení skupiny obyvatel“ trestný čin, za který manželovi hrozilo i odnětí svobody. Ještě ten den jsem mu to řekla... Vztek v něm opravdu vřel, ale on měl vážně obavy mě uhodit! Vzhledem k tomu, že manžel má k dispozici dobrého právního zástupce, měl i dobrou radu a věděl, že teď jakýkoliv políček navíc by se již projednával jinak. Přistoupil tedy na mou nabídku a připravoval majetkoprávní vyrovnání. ... Mrknu na Renču. Bere mi z ruky mobil, přijímá hovor a tvrdí manželovi, že jsem pro ni přijela do čajovny a čekám, až dopije čaj a já sama jsem si právě odskočila na toaletu. ... Tak tedy za pár sekund volám zpět a podávám hlášení. Začal křičet, že jsem si dovolila odejít z domu bez jeho dovolení! Pokoušela jsem se mu vysvětlit, že spal, já ho nechtěla budit a navíc jsem jela jen pro Renču. Jeho příkaz – okamžitě domů – byl celkem jasný. ... Doma manžel zuřil. Jak jinak. Křičel

na Renatu, že si ze mě dělá taxík, a já, že nemůžu po šesté hodině večer sama opouštět dům. ... Manžel při následující hádce nejprve křičel, jak jsme si vůbec mohly dovolit podat trestní oznámení, potom prosil a nakonec následovaly výhružky. ... Dohodli jsme se, že než se vrátím ze služební cesty do Mexika, manžel připraví smlouvu s právníkem o rozdělení majetku. ... Začala jsem se rozhlížet po nabídkách realitních kanceláří. ... Šli jsme s manželem na rutinní páteční večeri, při které jsme probírali potřebné podmínky našeho soužití a nesoužití. Manžel mě jen žádal, ať po podpisu veškerých smluv stáhnou trestní oznámení. Že by mohl přijít i o živnost, udělat jakýkoliv, byť sebemenší dopravní přestupek, že si vše uvědomil a co podepíše, to splní. Vždycky jsem mu sedla na lep a vždy jsem čekala, že se může opravdu změnit. Velmi mě mrzelo, že na veřejnosti dokáže hrát tak odporně falešné divadlo milujícího, vzorného manžela. ... Ale vždy jsem se chtěla dohodnout v klidu a ustupovala mu a ustupovala, najednou jsem věděla, že nemám kam ustoupit a co nového nabídnout. ... Manžel přišel za mnou nahoru z dílny a v ruce měl dopis s modrým pruhem. Ihned mi dal řádný políček. Úřední list obsahoval zrušení stíhání proti Pavlu Velikovskému. ... Volala jsem o pomoc, ale kdo by chtěl přijít? Za vlasy mě přitáhl do koupelny, donutil mě si kleknout u vany a pustil sprchu. Ostré jehličky vody mi bubnovaly na kůži hlavy a to už jsem začala opravdu křičet, co mi síly stačily. Ledová sprcha se obrátila proti mému obličejí a já ucítila vodu v ústech i nose. Nevím, jak by tato hra skončila, kdyby nepřiběhli sousedé a nezabránili dalším proudům vody.“

- Pavel opět eskaluje násilí, a dokonce se nestydí Kamilu napadat ani před zraky přihlížejících. Házení a rozbíjení věcí můžeme považovat za další způsob psychického týrání. Střídání fází cyklu násilí zde proběhlo při jediné hádce, která vyústila pouze v další výhružky. V této době nepomohlo už ani jejich odloučení a Kamila naivně věřila jeho slovům o změně. Vyhrůžuje vážným ublížením na zdraví Kamily i jejich dcer. Podání trestního oznámení, které ho mělo zastavit, způsobilo jen to, že se v něm nahromadila agrese.

Dílčí závěr: Policisté by měli při kontaktu s obětí domácího násilí postupovat tak, aby nedocházelo k jejímu traumatizování a zhoršení jejího psychického stavu. Pokud se tohoto postupu nedrží, může to vést k sekundární viktimizaci oběti. Jestli právě k tomu došlo v šetřeném případě není jasné, postup policie se zde dál nijak nekomentuje.

Můžeme ale předpokládat, že pokud u Velikovských hlídka zasahovala v tolika případech a pouze v jednom z nich dosáhla nějakého řešení, je možné, že to vedlo k další traumatizaci i zhoršení psychického stavu oběti. Zcela určitě také můžeme říct, že se fáze cyklu násilí střídají častěji, a hlavně psychické násilí je o to intenzivnější.

K mentálnímu teroru, sexualizovanému násilí a fyzickým atakům přidal Pavel po čase ještě stalking, respektive nechával Kamilu sledovat a později i jejího milence.

Z autobiografie:

„Dokonce jsem začala manžela považovat za predátora, který nepotřebuje spánek. A aby opravdu měl zmapován veškerý můj pohyb – nejjednodušší řešení se přímo nabízelo. Nechal mě sledovat. A teď vypuklo tornádo, přímo uragán, že mám přítele. Pochopitelně, že Patrik je ničitel šťastného manželství, našeptávání rad do hlavy jinak velmi poddajné ženušky, zloděj jeho dětí, peněz a majetku. Manžel Patrika upozornil na tuto skutečnost. Ten byl však poněkud odlišného názoru. ... Jasně manželovi sdělil, že mě jen tak nenechá, dokud mě manžel nepřestane bít a nebude se chovat jako manžel a otec. ... Patrik manželovi poradil návštěvu psycholožky a dokonce s ní dohodl i termín návštěvy. ... Manžel opravdu jel na sezení k paní doktorce psychologie a požádal mě, zdali bych druhou návštěvu neabsolvovala s ním. Nebyla jsem proti, naopak, přivítala jsem to, protože ať vše probíhalo jakkoliv, chtěla jsem manželovi pomoci. ... Věřili jsme, že všechno půjde dobře, tak jak má. Že i můj manžel pochopí, že je třeba vyrovnat účet a změnit lokál. Ale manžel se nechtěl vzdát, nechtěl přiznat fakt, že bych patřila jinému muži, byla jsem přece jeho koupený majetek anebo socha, kterou je dobré mít, ale vystavenou v uzavřené vitríně. ... No a já otěhotněla s Patrikem. ... V infoservisu jsem narazila na inzerát na pojišťovacího poradce. ... Poněvadž jsem splňovala podmínky, přihlásila se na konkurz a byla přijata. ... Manžela opět popadl vztek, že bych si mohla začít vydělávat a tím na něm nebýt závislá, neprosit, nežebrat, neplakat, že své předsevzetí, že mě do rozvodu nevyhodí, porušil a já začala mít problémy se svým těhotenstvím. Snad byl manžel zoufalý, nebo měl opravdu strach, že odejdu. ... A navrhl mi, abych s ním zůstala i s Patrikovým dítětem. Ale jak jsem se přesvědčila, pouhopouhá maličkost mé nezávislosti stačilo, aby opět uhodil těhotnou ženu, klekl mi na podbřišek do míst, kde je nastávající matka nejzranitelnější. Byla jsem hospitalizována s těhotenským krvácením. ... O dítě jsem přišla. ... Manžel nechal

sledovat Patrika a pochopitelně od nabídek přecházel k výhrůžkám. Sledovalo ho již delší dobu černé BMW, manžel mu častokrát telefonoval a vyhrožoval vypíchnutím očí, uší a odstranění jazyka a dalšími hrůzami. Patrik neměl jinou možnost obrany než si taktéž udělat zbrojní průkaz a pořídit si zbraň, poněvadž manžel obíhal nejednou se svou zbraní dům, kde Patrik bydlel se svými rodiči. ... Situace byla tak vyhrocená, že Patrik nevydržel nátlak mého manžela a raději přijal od něj dobrou radu a rozešel se se mnou.“

- Kamila je manželem dál traumatizována. Pavel na Kamilu nahlíží, jako na svůj majetek. I když přistoupil na sezení s psycholožkou, na její doporučení o návštěvě psychiatra už nedbal. Můžeme si zde pouze domyslet, zda tohle doporučení Pavel odmítl z toho důvodu, že stejné kroky následovala jeho matka a v psychiatrické léčebně nakonec zemřela. Autorka se domnívá, že v této době se už střídaly pouze dvě fáze, a to napětí a incidentu. To, co Kamila zažívala v tomto období se dle jejího názoru nedá považovat za klidovou fázi. Pavel naopak opět násilí eskaloval a začal napadat další zúčastněné lidi a taky napadl Kamilu tím nejbolestivějším způsobem, jakým ženu napadnout jde.

Dílčí závěr: U domácího násilí je obvyklé, že existuje více pokusů o rozchod. Odvahu k tomu udělat zásadní krok a vztah ukončit brzdí vědomí, že tím automaticky a vždy dojde k ukončení násilí. Můžeme zde mluvit o tzv. separačním násilí. Přestože byli aktéři tohoto případu stále svoji, ohrožená osoba si zde už budovala budoucí zázemí – novou rodinu i domov. Majetnický partner se však uchýlil k jednání, které je význačné pro separační násilí, právě pro to, aby jejímu definitivnímu odchodu zamezil. Můžeme to tedy nazvat násilím, které má zabránit rozchodu, což se také v tomto případě násilné osobě povedlo. Prožitky oběti v této fázi jde jen těžko definovat bez toho, aby se autorka opakovala. Pokud tomu tak již nebylo dříve, traumatizace z tohoto násilného jednání jednoznačně vedla ke vzniku viktimizačního syndromu. Přišel další velice závažný zásah do tělesné integrity oběti a taky ke ztrátě domnělé jistoty a bezpečí.

Došlo k další eskalaci kontrolujícího jednání i dalších forem násilí, až jednoho dne, kdy po hádce Pavel Kamile vyhrožoval rozšířenou sebevraždou, Kamila sáhla po její

zbraň, kterou vystřelila ve snaze ho zastrašit. Výstřel Pavla zabil a tím Kamila ukončila její přibližně 20 let trvající případ partnerského terorismu.

Z rozhovoru pro ČT:

„Potom už to vypuklo do takových extrémů, že jsem už vůbec nesměla vycházet ven, už jsem nemohla telefonovat, ... nesměla jsem vlastně ani na dvůr, dá se říct. **V tu dobu už jsi nepracovala, nikdo tě nesháněl?** V tu dobu už jsem nepracovala, sháněl mě pouze můj nadřízený, kterému bylo řečeno, že jsem nemocná. ... Potom už jsem neviděla vůbec žádné východisko. **Vzpomeň si na ten večer poslední, řikejme mu tak, co se přesně stalo?** My jsme se sešli doma, zase vlastně došlo k hádce, dohadování, přetahování, no a vzhledem k tomu, že byla bohužel k dispozici zbraň, tak se vlastně stalo to, co se stalo. Prakticky jsem tenkrát řekla, že je mi už všechno jedno, že mám taky zbraň, protože samozřejmě říkal, že nás postřílí, tak jsem řekla, že ji mám taky. Položila jsem ji na stůl a můžu říct, že mi v tu chvíli bylo jedno, jestli mě zastřelí, víceméně jsem si to i přála. Tak samozřejmě že jako namířil na mě, na sebe, no a samozřejmě jak jsem ji chtěla vzít, tak ten výstřel vyšel. Později jsem se dozvěděla, že to byl nějaký dvoj výstřel. ... V tu chvíli jsem se bála, že za mnou poběží a že se budeme hádat dál. **Takže ty jsi netušila, že jsi ho zabila v tu chvíli, že teda vyšel ten výstřel, to jsi nevěděla?** Výstřel jsem opravdu neslyšela, zní to možná absurdně, ale opravdu jsem ho neslyšela. Takže jsem běžela k sousedovi, řekla jsem mu, že tam tedy byla zbraň a on se mě zeptal, jestli je mrtvý a na to jsem mu řekla, že nevím, je možné, že jsem ho zabila.“

Z autobiografie:

„Manžel ale stále nechápal, proč chci odejít a rozvést se s ním, i když mě opustil přítel. ... Nechtěl pochopit, že neodcházím k někomu, ale od něho! Řekla jsem mu tehdy, že vážně žádné peníze nechci, jen ať soud rozhodne výši výživného. ... Nechtěla jsem už nic. Jen klid a svobodu. ... Manžel mi opět znemožňoval práci, chodil se mnou do různých podniků, kde jsem nabízela pojištění a rozšiřoval, že je to nesmysl, že já jsem jen blbá baba, která o tom nic neví. ... Manžel dokázal opravdu likvidovat systematicky. Nakonec napsal za mě výpověď z důvodu duševního zdraví a tudíž nejsem schopna jednat s klienty. ... Byla jsem zavřená doma. Klíče od hlavního vchodu jsem si mohla vyžádat pouze v čas, kdy byl manžel doma a měla jsem možnost jít za dům na lavičku a vykouřit si cigaretu, případně vypít kávu,

pověsit prádlo, anebo posekat trávnick. Pokud jsem chtěla jít k lékaři na pravidelnou prohlídku, šel se mnou. ... Ptala jsem se, proč nemůžu na tyto záležitosti, jako je lékař, kosmetika, pedikúra, jezdit svým vozem sama. ... Odpověděl, že už nikdy nebudu jezdit sama. ... Renatka se jen vyjádřila: „Mami, vždyť on nás postřílí všechny, i se stěhovákama.“ No, dalece od věci nebyla, protože manžel opravdu na mě vytáhl svou zbraň – a střílil. Seděla jsem na sedačce v obýváku a kulka se zaryla do stěny asi 15 centimetrů ode mě. ... Městská policie se pouze vyjádřila – však se netrefil, nic se nestalo. Tahle maličkost byla uzavřena jako neopatrné zacházení s legálně drženou zbraní. Aha, takže se něco bude řešit, až se něco stane. ... Vzpomněla jsem si na chlubíka se zbraněmi. Zavolala jsem mu. Řekla jsem mu, že potřebuji zbraň, která v případě potřeby nažene strach, ale že neumím vůbec se zbraní zacházet. ... Šla jsem k sousedům, vyložila jsem jim situaci. A protože znali mého muže dost dobře a věděli, že je opravdu všeho schopen, paní sousedka souhlasila, že by mi zbraň přivezla. ... Ani nevíte, kolikrát jsem si v duchu přála, ať mě praští tak, abych už nevstala. Nebo ať příště míří líp. ... Každý mu uvěřil, když mu na tom záleželo. Přesvědčovat lidi, to opravdu uměl bravurně! ... Byl pátek. Sousedka mi přinesla zbraň. ... Vypadala jako maketa. ... Proč teď tady musím být sama? Měla jsem šílený strach. Bude jen křičet, bít mě, vyhrožovat, nebo co mi může ještě udělat? ... Manžel přišel až o půl deváté večer. Přinesl dvě sedmičky červeného vína. ... No, proč ne, chce se domluvit v klidu, pochopil, že je zbytečné se navzájem ničit. ...

P: „Takže ty chceš celý obývací? Dobře, pomůžu ti.“

K: „To budu ráda. (Stěhováci) V úterý přijedou kolem deváté ráno.“

P: „Nic se nebude brát, pokud nebudu u toho.“

K: „Souhlasím. Tak jsme se dohodli. A můžeš u toho být, vždyť pracuješ dole.“

Všechno napíšu a ty to zkontroluješ.“

P: „Nebudu doma.“

K: „A kdy budeš? Můžu se dohodnout na jiný den. Třeba pátek.“

P: „Nebudu doma a ty nic brát nebudeš!“

... Chtěla jsem vstát a jít pryč. Tohle opět nikam nevede. ... Popadl mě za ruku a srazil zpět na křeslo. ... Druhou rukou popadl láhev s vínem, vstal a část na mě vychrstl. Tak to už tady jednou bylo, pomyslela jsem si a chtěla jsem se vymanit ze sevření jeho ruky. ... Byl rychlejší. Chytl mě za vlasy a strhl k zemi, kopal do mě a já si kryla rukama hlavu. Ucítila jsem na hřbetech rukou tupý náraz. Asi láhev. ... Vůči

nadávám a bolesti jsem už dávno otupěla. Posadil se zpět do křesla a já vstala a utekla do koupelny. ... Přišel za mnou. „Promiň, pojd' zpátky. Dohodneme se.“ Nevěřila jsem mu, ale neměla jsem na vybranou. Klíče od hlavního vchodu byly pryč, kabelka také. ... V kuchyni na mě čekal. „Zastřelím tě a potom sebe. Teď!“ ... V afektu jsem vykřikla, že mám taky zbraň, šla jsem k zásuvce, zbraň vytáhla a položila ji na stůl. ... Byla jsem vyčerpaná a bylo mi už všechno jedno. Přišel za mnou se zbraní v ruce a s otázkou „Tak koho mám odprásknout prvního?“ Bylo mi to jedno.

P: „Tak co? Tebe? Nebo sebe? Odprásknu se a budeš mít konečně klid ***“
Nechtěla jsem ho dál poslouchat. Zbraň měl provokativně u pravého spánku. Ty jsi ale vážně nemocný, pomyslela jsem si. ... Vstala jsem, obešla malý konferenční stolek, on měl stále zbraň u spánku a díval se na mě jako slabomyslný. Chňapla jsem po zbrani, abych mu ji vytrhla z ruky. Zavadila jsem o neuvěřitelně jemnou spoušť. Ozval se výstřel...“

- S posledním cyklem sledujeme i poslední eskalace Pavlova násilí. Nejen že Kamilu zavíral doma a neumožňoval ji pracovat, začal s ní jezdit i na gynekologické prohlídky, aby měl kontrolu a jistotu, co, kde a s kým právě dělá. Intenzivní psychické násilí sledujeme také v tom, kdy Pavel zesměšňuje její profesní odbornost, a nejen před klienty naschvál podkopává její duševní stav. Že jde v tomto vztahu o život, věděla už i její dcera a matku varovala. Ta popisuje, že i když měla strach, ke svému životu byla lhostejná a strachovala se pouze o dcery. Kamila si v této době pořídila ke své obraně zbraň.

Dílčí závěr: Výhrůžky sebevraždou nebo rozšířenou sebevraždou jsou v podobných případech běžné. K radikálnímu řešení situace v našem případě přispěla popisovaná eskalační situace a zoufalství oběti.

Výzkumné otázky, které byly definovány v začátku, se autorka snažila zodpovědět v dílčích závěrech práce, z obsahové logiky nešlo však odpovědět na všechny, a proto se odpovědi rozhodla rozebrat až v této části. Z šetření kromě definovaných otázek vplynuly i další podotázky, jejichž zodpovězení bylo důležité pro splnění cíle práce. Autorka zde pro přehlednost uvede výčet všech výzkumných otázek a rovnou uvede i odpovědi:

- Byly v případě Kamily V. naplněny všechny definiční znaky domácího násilí?
 - Byly role ohrožené a násilné osoby v jejich vztahu vždy neměnné?
 - Změní se dynamika partnerského násilí, pokud se ohrožená osoba vymezení proti násilí, které je na ní páčáno?
 - Proběhly v jejich násilném vztahu všechny fáze cyklu násilí?

Odpověď: Definičními znaky domácího násilí jsou dlouhodobost, opakování cyklu, soukromí a jasně dané a neměnné role. Z výpovědi Kamily V. jsme zjistili, že k prvnímu napadení došlo v roce 1985 a k poslednímu v roce 2005, to zcela určitě splňuje podmínku dlouhodobosti. I když se ne vždy opakovaly všechny fáze cyklu násilí (vždy byly přítomné spíše fáze napětí a incidentu, klidové fáze málokdy), můžeme na základě výpovědi i poznatku, že násilný vztah trval asi 20 let, vydedukovat, že k opakování cyklu došlo několikrát, a tím je naplněn další definiční znak. K násilí docházelo nejdříve jen za dveřmi jejich společného obydlí, později se však Pavel V. neostýchal projevit i před dalšími lidmi i mimo domov. Co se týče rolí, můžeme konstatovat, že Kamila V. byla po celý vztah v roli ohrožené osoby a Pavel V. pak v roli násilné osoby. Z teorie i výpovědi víme, že když se ohrožená osoba vymezení proti násilí, je to bráno spíše jako o zoufalý pokus ponechání alespoň trochu kontroly nad vlastním jednáním, proto si autorka dovolí tvrdit, že se tím dynamika rolí v násilném vztahu nemění. Pokud se ptáme, v jakém postavení rolí byli oba hlavní aktéři v „poslední večer“, mohli bychom říct, že jde o naprosto odlišnou situaci, ve které nemůžeme říct, jak se tyto role změnily. Kamila V. byla až do poslední chvíle, kdy se rozhodla polapit zbraň a zabila tím manžela, ohroženou osobou.

- Jaké formy psychického a sexualizovaného násilí byly na Kamile V. páčány?
 - Vyskytovaly se tyto formy najednou, nebo se střídaly?

Odpověď: Dílčí odpovědi na tuto otázku již byly zodpovězeny v textu. Pavel V. proti Kamile V. používal „nástroje“ hlavně kontrolujícího jednání a manipulace, nadávky, výhrůžky, zastrašování, citové vydírání, rozbíjení věcí, nutil Kamilu V. k bolestným nebo nekomfortním, a hlavně nesouhlasným, sexuálním praktikám a uchýlil se i k závažnějším podobám sexualizovaného násilí. Tyto formy se vyskytovaly najednou, a dokonce můžeme říct, že od psychického teroru si Kamila jen málokdy odpočinula.

- Rozvinul se u Kamily V. post-traumatický syndrom nebo jiný viktimizační syndrom?

Odpověď: Jelikož nemáme k dispozici znalecký posudek Kamily V., je těžké tuto otázku zodpovědět. Podle odborné literatury ve 100 % případů partnerského terorismu dochází k rozvoji syndromu týraného partnera, respektive syndromu týrané ženy. Jde o typický následek dlouhodobého fyzického a emocionálního týrání. Syndrom je v dnešní době brát jako subkategorie PTSD, podle některých jiných autorů nejde o specifickou diagnózu, ale „jen“ o viktimizační syndrom, který vyjadřuje fakt, že domácí násilí nezůstala v daném případě bez následků a o jaké následky jde, je třeba posouzení konkrétní oběti. V minulosti byl brát jako zvýšené riziko sebevražedného nebo vražedného jednání u týraných osob.

- Jak reagovala policie na přivolání ke Kamile V. domů po napadení jejím manželem a došlo u ní k sekundární viktimizaci?

Odpověď: Autorka zde odkáže na dílčí závěr případové studie, kde popisuje, jak policie jednala, respektive jak by v takových případech jednat měla a jestli je možné, že v tomto případě došlo k sekundární viktimizaci z důvodu nedůvěry ze strany policie a „vrácení“ ji do rukou agresora.

- Proč Kamila V. i přes všechno v násilném vztahu zůstala?

Odpověď: Na tuto otázku neexistuje jedna konkrétní odpověď. Oběti domácího násilí neřeší pouze otázku „proč“, ale také spoustu jiných, dílčích otázek. K setrvávání ve vztahu taky „pomáhá“ neustálá manipulace ze strany násilné osoby a spousta dalších faktorů. I zde autorka odkáže na dílčí závěr v případové studii a na teoretický základ práce.

V závěru případu Kamily V. nešlo o racionální, předem připravované řešení, ale spíš o vyústění jejího zoufalství, jak to v podobných případech bývá. Kamila V. byla odsouzena za vraždu svého muže na 7 let trestu odnětí svobody. Vypovídá, že s neviditelnými ránami, které ji zůstaly po dlouholetém teroru, se nikdy nevyrovnala.

7. ZÁVĚR

Domácí násilí představuje náročné a rozsáhlé téma. V textu autorka popsala pouze základní poznatky k této problematice, kterým by se dala věnovat pozornost formou závěrečné práce i jednotlivě.

I přestože je známo, že obětí partnerského násilí je v asi 90 % žena, se autorka snažila být při užívání pojmů ohrožené a násilné osoby (a zástupných pojmů) genderově neutrální z toho důvodu, že se v těchto rolích může objevit kdokoliv bez ohledu na pohlaví a nemění se nic na tom, že jde pro oběť o silně traumatizující zkušenost.

V kontextu psychického a sexualizovaného partnerského násilí je autorka toho názoru, že právě slovo „násilí“, respektive jeho špatná interpretace, může vést k bagatelizaci a stereotypizaci těchto násilných podob. Upřednostňuje použití pojmů „týrání“ nebo například „silný nátlak“. Násilí je totiž velmi silné slovo, které lidé často spojují pouze s viditelnými a snadno popsitelnými zraněními a kolují názory, že pokud něco není viditelné, není to „ještě tak hrozné“, nebo to vůbec neexistuje. Opak je ale pravdou. Vztahové násilí nikdy nemusí do fyzické podoby dojít a poškozený si odnáší ty rány „neviditelné“, které jsou mnohem složitější na identifikaci a kolikrát se hojí mnohem hůř a déle než rány viditelné, a i čistě psychické týrání může skončit smrtí.

V případové studii se autorka zabývala extrémním případem intimního partnerského terorismu. Podrobně interpretovala události, které se odehrávaly v násilném vztahu manželů Velikovských od roku 1985 až do roku 2005. Vlastní výpověď Kamily V. byla doplněna o plné citace z rozhovoru pro Českou televizi z roku 2012 a z autobiografického díla *Svobodná, i když za mřížemi* z roku 2006. Tyto výpovědi pak autorka zasadila do kontextu teoretické části práce a snažila se o zobecnění poznatků, což vedlo k porozumění zvláštnostem v případech partnerského násilí.

Cíl bakalářské práce byl v úvodu definován jako diferenciací některých znaků příznačných pro narušené partnerské vztahy, ve kterých je produkováno sexuální násilí a systematické psychické týrání, čehož autorka měla dosáhnout především pomocí literární rešerše a také kvalitativní analýzou dat z vlastního šetření. Díky tomu

může nyní diferenciovat opakující se znaky, které jsou typické pro narušené, partnerské vztahy:

1. Znaky systematického psychického týraní:

- žárlivost – majetnické chování, obviňování z nevěry, nedůvěra
- častý křik, nadávky a urážky
- manipulace k poslušnosti
- citové vydírání
- zesměšňování a ponižování
- rozbíjení věcí
- vyhrožování – opuštěním, zničením reputace, ublížením na zdraví oběti a jejích blízkých, smrtí, sebevraždou, zavražďováním
- kontrola až extrémní kontrola – co nosit, jak se líčit, kam chodit, s kým se vídat, kontrola financí, kontrola obsahu sms zpráv a jiné korespondence, stalking
- izolace – zabraňování v práci, zabraňování v odchodu z domu, omezování styků a kontaktů
- neumožnění odchodu z násilného vztahu

2. Znaky sexualizovaného násilí:

- majetnické chování – nahlížení na oběť jako na sexuální objekt
- sexuální obtěžování – verbální vulgarismy, nechtěné doteky
- nucení k nesouhlasným sexuálním praktikám až přemáhání odporu oběti vedoucí ke znásilnění
- nucení k interrupci

Na úplný závěr zde autorka zveřejní desatero „rad“ ohledně domácího násilí, kterým se doporučují řídit autorky knihy *Partnerské vztahy aneb Návod na přežití*

v případech, kdy jsou výše uvedené znaky každodenní rutinou některého intimního vztahu:

- 1) Nikdo není povinen trpět – násilí není normální.
- 2) Nikdo nemá právo jiného týrat psychicky či fyzicky.
- 3) Jste-li týráni, není se za co stydět. Vina je vždy na straně agresora.
- 4) Nenechávejte si svou zkušenost pro sebe, řekněte někomu, co se s Vámi děje.
- 5) Jste-li omezováni, noste s sebou telefonní čísla svých přátel a příbuzných, na které se můžete v případě potřeby obrátit.
- 6) Pokud jste zraněn/a, jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se Vám stalo. Požádejte je, aby Vaši návštěvu zadokumentovali, případně Vám napsali zprávu.
- 7) Uschovejte si jakýkoliv důkaz o násilí.
- 8) Poučte své děti a určete jim bezpečné místo v bytě nebo v okolí, kam se mohou uchýlit, pokud potřebují pomoc. Ubezpečte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí, nikoliv Vás ochraňovat.
- 9) Jste-li napaden/a během telefonování na policii, nechte telefon vyvěšený, hlasitě mluvte a křičte.
- 10) Při návštěvě policie si запиšte jména a čísla policistů a snažte se s nimi hovořit o samotě. Nestyďte se vyhledat odbornou pomoc.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE:

BURIÁNEK, Jiří; PIKÁLKOVÁ, Simona a PODANÁ, Zuzana. *Abused, battered, or stalked: violence in intimate partner relations gendered*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press, 2015. ISBN 978-80-246-3163-9.

BURIÁNEK, Jiří a PIKÁLKOVÁ, Simona. *Intimate violence: a Czech contribution on International Violence Against Women Survey*. Prague: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2218-7.

BURIÁNEK, Jiří; PIKÁLKOVÁ, Simona a PODANÁ, Zuzana. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2.

CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

DALIGAND, Liliane a BEDIN, Véronique. *Násilí v partnerských vztazích*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0718-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

MACKENZIE, Jackson. *Psychopat ve vaší posteli: manipulace a psychický teror ve vztahu*. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1578-3.

PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0153-3.

STOČESOVÁ, Veronika a ČÁP, David. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1.

ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

VARGOVÁ, Branislava; POKORNÁ, Dana a TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.

VELIKOVSKÁ, Kamila. *Svobodná, i když za mřížemi*. Brno: Jota, 2006. ISBN 80-7217-425-8.

VOLEMANOVÁ, Šárka; VEBROVÁ, Alexandra a DERZSIOVÁ, Alena. *Partnerské vztahy, aneb, Návod na přežití*. Edice České televize. Praha: Česká televize, 2010. ISBN 978-80-7448-001-0.

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

Úmluva rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul, 2011. Online. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>. [citováno 12.2.2024].

WEBOVÉ STRÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE:

Bkb.cz: Bílý kruh bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>. [citováno 16.2.2024].

Ceskatelevize.cz: 13. komnata Kamily Velikovské. Příběh týrané ženy, která kvůli domácímu násilí zabila svého muže a musela se vyrovnat s následky svého činu. Online. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/212562210800001/>. [citováno 20.2.2024].

Czso.cz: Český statistický úřad. Ženy a muži v datech. 2017. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45709986/30000417.pdf/1fa799cb-c008-4271-a09c-9035e22923cc?version=1.2>. [citováno 12.2.2024].

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí*. Online. Dostupné z: <https://ja-sr.sk/files/13%20Č%C3%ADrtková%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%202.pdf>. [citováno 2.3.2024].

ČÍRTKOVÁ, Ludmila; PTÁČEK, Radek a ŽUKOV IJJA. Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi. Online. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=640>. [citováno 7.3.2024].

Domacinasili.cz: informační portál o domácím násilí Bílého kruhu bezpečí. Online. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>. [citováno 16.2.2024].

HAVLÍKOVÁ, Petra a ŠMÍDOVÁ, Iva. *Bagatelizace a nerovnosti: analýza rozsudků sexuálního a domácího násilí*. Praha: ProFem - centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, 2023. ISBN 978-80-908931-0-8. Online. Dostupné z:

https://www.profem.cz/shared/clanky/1092/2023_Bagatelizace%20a%20nerovnosti.pdf. [citováno 12.2.2024].

JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy*. Praha: proFem, 2017. ISBN 978-80-904564-9-5. Online. Dostupné z: https://www.profem.cz/shared/clanky/550/A5-JenAnoJeAno_WEB.pdf. [citováno 12.2.2024].

Rosacentrum.cz: informační portál pro ženy o domácím násilí. Online, Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>. [citováno 16.2.2024].

PETR, Josef a NOVÝ Evžen. *Příručka pro práci s osobami, které se dopouštějí násilí na blízkých, založená na zkušenostech z programu zvládnutí vzteku*. Online. Dostupné z: https://ilom.cz/wp-content/uploads/2023/05/01_ZVZ-ESF-prirucka_A4_WEB.pdf. [citováno 20.2.2024].

Persefona.cz: Řešíme problematiku domácího a sexuálního násilí. Online. Dostupné z: <https://www.persefona.cz/co-si-predstavit-pod-pojmem-domaci-nasili>. [citováno 16.2.2024].

POKORNÁ, Dana a JEŽKOVÁ, Veronika. *Nejste na to sama: informace pro oběti sexuálního násilí a jejich blízké*. 2. aktualizované vydání. Praha: proFem, 2021. ISBN 978-80-907512-3-1. Online. Dostupné z: https://www.profem.cz/shared/clanky/838/Nejste%20na%20to%20sama_2021_web.pdf. [citováno 16.2.2024].

PTÁČEK, Radek; ČÍRTKOVÁ, Ludmila a ŽUKOV Ilja. *Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti*. Online. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>. [citováno 7.3.2024].

Stopznasilneni.cz: statistiky organizace Persefona, z. s. Online. Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>. [citováno 22.2.2024].

Youtube.com: Mgr. Zuzana Chomová – Domácí násilí aneb „Nenuť mě, abych ti zase ublížil. Vždyť víš, že tě miluju.“. Online. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=XjYvXuB73G0&t=1490s>. [citováno 20.2.2024].

Zastavnasili.cz: blog o násilí Ligy otevřených mužů. Online. Dostupné z:
<https://zastavnasili.cz/druhy-nasili/>. [citováno 20.2.2024].